

A. J. J. J. J.

NIEUWE
HOLLANDSE
SPRAAKKUNST

J. J. J. J.

HUBERTUS ELFFERS

J. J. J. J.

SKb
439.31824

ELF

NIEUWE
HOLLANDSE SPRAAKKUNST

VOOR DE

Volkscholen van Zuid-Afrika.

DOOR

HUBERTUS ELFFERS

(LID VAN DE MAATSCHAPPIJ DER NEDERLANDSCHE LETTERKUNDE)

(VEREENVOUDIGDE SPELLING)

NIEUWE UITGAVE ZESDE DRUK.

J. C. JUTA & CO.

KAAPSTAD.

JOHANNESBURG.

PORT ELIZABETH.

STELLENBOSCH.

1917.

VOORWOORD.

De machtige beweging, in ons land ontstaan tot instandhouding en bevordering van de studie van het Hollands—Taalvereenvoudiging genoemd—heeft een serie Leesboekjes van mijn hand in 't leven geroepen, die voorzien zijn met Taal- en Stijloefeningen, welke 't bestaan van een Taalboekje bijna overbodig maken. De onderwijzer zou echter zonder een dergelijk werkje, als dat nu aan het publiek wordt aangeboden, bezwaarlijk een volledig overzicht van de gronden van de Taalkunde aan de jeugd kunnen voorleggen. Een Taalkunde, hoe beknopt ook, is een vereiste voor degelijk onderwijs: een geregelde handleiding, waarnaar de leerling te allen tijde met vrucht verwezen kan worden. Om die reden wordt dit boekje in 't licht gegeven; om die reden behoort het elke leerling in handen te komen, die zich enigszins boven de beginselen begint te verheffen.

Wat de regels en praktijk van de hollandse spelling aangaat, houdt die werkje zich strikt aan 't Voorbericht tot Dr. R. A. Kolléwijns “Nederlandse Woordelijst”.

In de uitleg van zaken, de inhoud van dit boekje aanbelangende, heb ik naar duidelijkheid gestreefd; toch, waar het 't onderwerp niet schaadde, de kortheid, waarnaar de leerling uitzielt, bewarende.

Mijn hollandse Taalboekje, dat tot 't verouderde stelsel behoorde, heeft zich op tal van scholen warme vrienden verworven. Dit, dat zijn plaats neemt, is veel eenvoudiger, korter, zakeliker, dunner en goedkoper. Het ontwaken van 't bewustzijn bij de leiders van 't onderwijs, dat 't Hollands door 't Hollands behoort te worden geleerd, waar zich daartoe ook maar de gelegenheid aanbiedt, baant mijn tegenwoordig werkje een ruimer baan

dan zijn voorganger heeft betreden. Vandaar dat mijn hoop gegrond mag genoemd worden, dat een groot deel van Zuid-Afrika's schoolgaande jeugd bij mijn pennevrucht zal profiteren.

Voornamelijk zal ik mij daardoor beloond achten, indien ik bemerken mag, dat mijn boekje medehelpt tot 't vaststellen van een algemeen aangenomen schrijfwijze, waaraan ons volk zo grote behoefte heeft.

HUBERTUS ELFFERS.

VOORWOORD BIJ DE TWEEDE UITGAVE.

De hoop, hierboven uitgedrukt, is meer dan verwezenlijkt; een grote editie van mijn "Spraakkunst" is binnen 't jaar uitverkocht.

Ik heb mij in deze nieuwe uitgave zonder een enkele afwijking aan de Kollewijnse Spelling gehouden.

Mijn boekje is uitgebreid en aangevuld. Er bestond behoefte aan een paar opmerkingen over Dicht en Dichtmaat, en die heb ik in een afzonderlik hoofdstuk opgenomen. Verder is er behalve een aantal *het*-woorden, die niet onder regels vallen, ook een lijst van afrikaanse woorden, nu in 't Hollands gangbaar gemaakt, aan de inhoud toegevoegd. De druk is groter en wijder, en 't aanzien van 't werkje is daardoor opvallend verbeterd.

HUBERTUS ELFFERS.

" Rustica ",
Wijnberg,
nabij Kaapstad,
1 Maart 1907.

INHOUD.

	BLADZ.
HOOFDSTUK I.—TAAI EN TAALKUNDE	9
„ II.—WOORDEN, LETTERS, LETTERGREPEN	10
„ III.—REDEDELEN	14
„ IV.—HET ZELFSTANDIGE NAAMWOORD	19
„ V.—BIJVOEGELIKE WOORDEN ..	43
„ VI.—HET VOORNAAMWOORD ..	51
„ VII.—HET TELWOORD	64
„ VIII.—HET WERKWOORD	68
„ IX.—HET BIJWOORD	99
„ X.—HET VOEGWOORD	105
„ XI.—HET VOORZETSEL	109
„ XII.—HET TUSSENWERPSEL ..	112
„ XIII.—ZINSONTLEDING	116
„ XIV.—SPELLING	126
„ XV.—DICHT EN DICHTMAAT ..	131
„ XVI.—WOORDVORMING	136
TAAL- EN STIJLOEFENINGEN	153

HOOFDSTUK I.

TAAL EN TAALKUNDE.

1. Taal is 't middel, waardoor wij onze gedachten aan anderen bekend maken. Taal bestaat uit woorden.

2. Wij kunnen iemands gedachten raden uit tekenen (gebaren) die hij maakt met hoofd, ogen, handen en voeten. Zulk een uitdrukking van gedachten wordt "gebaretaal" genoemd, maar is nimmer volkomen duidelijk.

3. De enige duidelijke taal is de Woordetaal.

4. Taalkunde (kennis van de taal) behandelt alleen de Woordetaal.

5. Een woord is een klank met een bepaalde betekenis, b.v. *paard, huis, zwart, vrolik, slapen*.

6. Een woord, op zichzelf genomen, heeft somtijds geen betekenis, maar ontvangt betekenis, wanneer 't met andere woorden in verband gebracht wordt, b.v. *zich—'t kind wast zich; op—de vogel zit op 't dak*.

7. Ieder volk heeft zijn eigen taal—dat is, zijn eigen wijze om zijn gedachten uit te drukken. De taal van de hollandse bevolking van Zuid-Afrika is een gewijzigd Hollands, naar de behoeften van 't land vereenvoudigd, doch niettemin geschikt om in verband met de taal van Nederland te worden gebruikt. De meeste Afrikaners gebruiken Kaaps-Hollands of zuidafrikaans Hollands als konversatietaal, doch schrijven vereenvoudigd Hollands (Nederlands).

8. Taalkunde (kennis van een taal) is nodig om een taal zuiver te kunnen gebruiken, beide als spreektaal en als schrijftaal.

De beginselen van Taalkunde zijn voor ieder beschaafd mens nodig.

HOOFDSTUK II.

WOORDEN, LETTERS, LETTERGREPEN.

1. Een zin is een gedachte, in woorden uitgedrukt.

De woorden van een zin behoren zó gekozen te worden, dat zij de gedachte volkomen duidelijk uitdrukken.

Gewoonlik kan men een gedachte op meer dan één wijze uitdrukken, en taalkunde leert ons, de beste wijze te kiezen.

2. Een woord wordt uitgesproken door de mond één of meer malen te openen.

Een woord, dat men uitspreekt door de mond eenmaal te openen, bestaat uit één lettergreep, b.v. *boek*, *bord*, *straat*, *huis*.

Een woord bestaat uit zoveel lettergrepen als aangewezen worden door 't aantal malen dat men de mond opent of de monddelen beweegt om 't uit te spreken: b.v. *va-der* is een woord van twee lettergrepen, en *ver-zu-me-ling* van vier.

't Is nodig, de lettergrepen van een woord te kunnen onderscheiden, om te weten, waar 't bij 't schrijven moet afgebroken worden.

3. Woorden zijn samengesteld uit letters.

Letters stellen klanken voor.

De Spreektaal heeft alleen klanken.

De Schrijftaal heeft alleen letters.

4. Letters, die een klank van zichzelf hebben, en alleen kunnen uitgesproken worden, noemt men **Klinkers** of **Vokalen**.

Letters, die geen klank van zichzelf hebben, en die slechts tezamen met een klinker kunnen uitgesproken worden, noemt men **Medeklinkers** of **Konsonanten**.

5. De **Klinkers**, die de hollandsche taal bezit, zijn: **a, e, i, o, u, oe, eu**.

Men hoort ze in de woorden: *du-gen, le-ven, predi-kant, lo-ren, mu-ren, boek, neus*.

6. Klinkers worden dikwels dubbel geschreven, om de rechte klank te geven: *zaag, wees, lief, boog, duur*.

OPMERKING: 't Letterteken *i* wordt niet verdubbeld. De verstärkte klank wordt voorgesteld door *ie*.

7. De **Medeklinkers**, die de hollandsche taal bezit, zijn: **b, d, f, g, h, j, k, l, m, n, p, r, s, t, v, w, z** en **ch**.

In woorden, die niet echt Hollands zijn, maar uit vreemde talen overgenomen, gebruikt men somtijds de medeklinkers **c, q** en **x**, alsook de klinker **y** (*i*).

Medeklinkers kunnen niet alleenstaande worden uitgesproken. Als men 't woord "baas" uitspreekt, hoort men een "a" met een samendrukken van de lippen ervoor, en een zacht gesis erachter. Voor "b" en "s", alleenstaand uitgesproken, zegt men "bee" en "es", en verbindt ze dus met klinkers. Zo is *k, ka; q, ku; m, em; p, pee*.

8. Klinkers hebben somtijds hun volle klank, en somtijds ook een gewijzigde klank.

Klinkers met volle klank noemt men **Volkomen Klinkers**.

Klinkers met gewijzigde klank noemt men **Onvolkomen Klinkers**.

De volkomen klinkers zijn in § 5 opgegeven. De onvolkomen klank komt voor, als een enkele klinker tussen twee medeklinkers voorkomt: “a”—*pad*; “e”—*weg*; “i”—*dik*; “o”—*rog*; “u”—*mug*.

9. Wanneer een woord een onvolkomen klinker heeft, is 't somtijds nodig, de laatste letter van dat woord dubbel te schrijven, om de klank niet te veranderen, wanneer zulk een woord verlengd wordt.

B.v.: van “*rug*” maakt men “*ruggen*”, en niet *ru-gen* (*ru-gen*).

Van “*bok*” maakt men “*bokken*”, en niet *boken* (*bo-ken*).

10. Een **Tweeklank** is een klank, welke uit twee zulke klinkers bestaat, die tezamen een dubbele klank vormen; b.v., *ei* (*meid*); *ij* (*wijn*); *ui* (*kruit*); *au* (*gauw*); *ou* (*vrouw*); *oei* (*vermoeid*); *aai* (*gemaaid*); *ooi* (*gegooid*); *eeu* (*leeuw*); *ieu* (*nieuw*).

De *ij* is een dubbele *i*, en heeft daarom twee punten. De *y* zonder punten is niet Hollands, en wordt als *ï* uitgesproken, als in *synode*, *gymnasium*.

11. Bij 't uitspreken van 't Hollands lette men op de volgende regels:—

(1) *Sch* klinkt als *s* en *ch*. B.v.: *Schaap* is *s-ch-aap*.

(2) Wanneer *n* en *g* samenkomen in een woord, vormen de twee letters samen een neusklank: *ko-ning*, *breng-en*.

12. Alle letters, die men in een taal gebruikt, samen genomen, noemt men 't **Alfabet** van die taal. Alfabet is een grieks woord. 't Betekent: “*a, b*”. Somtijds wordt 't Alfabet 't “*a, b, c*” genoemd. Het hollands alfabet wordt gewoonlijk aldus opgegeven—

a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, ij, z.

13. Dat deel van een woord, dat men op eenmaal uitspreekt, wordt een lettergreep genoemd (zie § 2).

Maan is een woord van één lettergreep.

Dankbaar is een woord van twee lettergrepen.

Paardestal is een woord van drie lettergrepen.

Vijgeboomblad is een woord van vier lettergrepen.

Achterlaadgeweer is een woord van vijf lettergrepen.

Verderfelikheden is een woord van zes lettergrepen.

14. De Lettergrepen worden verdeeld in open en gesloten lettergrepen.

Lettergrepen, die op een klinker eindigen, heten **open**; b.v. *ge-na-de*. Lettergrepen, die op een medeklinker eindigen, heten **gesloten**; b.v. *let-ter-greep*. De heldere klinkers *a, e, o* en *u* worden dubbel geschreven in gesloten lettergrepen, doch enkel in open lettergrepen. Schrijf dus: *waar, wa-re; breed, bre-der; roos, ro-zen; vuur, vu-rig*.

15. Aanwijzingen tot 't bepalen van de lettergrepen.

REGEL: Breek een woord af volgens de uitspraak; b.v. *moeielik, moei-e-lik; beëdigd, be-e-digd; zeeën, zee-en*.

OPMERKINGEN:

1. Men rekent in 't Hollands, dat een medeklinker bij de volgende klinker behoort; daarom: *boeken, boe-ken* (niet *boek-en*).
2. Waar twee of meer medeklinkers samenkomen, behoort de eerste tot de ene lettergreep, en de overige tot de volgende; daarom: *ganzen, gan-zen*.
3. De samenstellingen *ch* en *ng* worden als samengestelde medeklinkers beschouwd, en dus niet gescheiden; daarom: *lachen, la-chen; lichaam, li-chaam; ringen, ring-en; koningin, ko-ning-in* (ook somtijds *rin-gen* en *ko-nin-gin*, waardoor de uitspraak echter gewijzigd wordt).

HOOFDSTUK III.

REDEDELEN.

1. De duizenden woorden, waaruit een taal bestaat, zijn in soorten of klassen verdeeld. Die soorten van woorden worden **Rededelen** genoemd.

“*Rede*” is “*spraak*”; de delen van de “*rede*” zijn de soorten van woorden die in een “*spraak*”, dat is, in een “*taal*”, gebruikt worden.

2. Er zijn twee Hoofdsoorten van woorden.

De eerste hoofdsoort noemt **personen, dieren, plaatsen**, en alles, wat gewoonlik “*ding*” heet.

Zulke woorden zijn de namen van de voorwerpen, die zij noemen, en heten daarom **Naamwoorden**.

Hun betekenis staat op zichzelf, zonder behulp van andere woorden, en daarom heten ze **Zelfstandige woorden**. Hun volle naam is dus **Zelfstandige Naamwoorden**.

3. De tweede hoofdsoort noemt de **werkingen** die door personen, dieren en dingen gedaan worden.

Zulke woorden heten **Werkwoorden**.

4. Voorbeelden van Zelfstandige Naamwoorden zijn: *mens, metselaar, paard, tijger, dorp, stad, rivier, berg, kerk, hand, voet, drank, kost, oorlog, vreugde, dood, leven*.

Voorbeelden van Werkwoorden zijn: *leren, schrijven, lezen, voelen, zien, lopen, dansen, klimmen, vallen, schieten, sterven, leven, vinden, zoeken*.

De betekenis van beide klassen is volkomen duidelijk uit de klank van ieder woord op zichzelf.

5. De eerste hoofdsoort—de **Zelfstandige Naamwoorden**—neemt andere soorten bij zich, op dezelfde manier als een hoge boom bosjes en gras rondom zijn voet heeft.

Ik kan zeggen: *bomen*; **de** *bomen*; *jonge bomen*; **de jonge bomen**; *dertig bomen*; **dertig jonge bomen**; **de dertig jonge bomen**.

Bij 't ZELFSTANDIGE NAAMWOORD "*bomen*" vind ik dus: *de*, *dertig* en *jonge*.

De wijst eenvoudig de bomen aan;

dertig noemt 't getal van de bomen;

jonge duidt de soort van bomen aan.

Deze drie woorden zijn alle *bijgevoegd* bij 't **Zelfstandige Naamwoord**, en worden daarom **Bijvoegelijke Woorden** genoemd.

Zij hebben echter nog afzonderlike namen.

Woorden, die alleen *aanwijzen*, zoals **de**, **het** ('t) en **een**, heten **Lidwoorden**.

Woorden, die een *getal* uitdrukken, heten **Telwoorden**.

Woorden, die een *eigenschap* of *hoedanigheid* aanwijzen, heten **Bijvoegelijke Naamwoorden**.

6. De tweede hoofdsoort—de **Werkwoorden**—neemt ook andere soorten bij zich.

Ik kan zeggen: *lezen*; *mooi lezen*; *goed lezen*; *vlug lezen*; *slecht lezen*; *langzaam lezen*; *dromerig lezen*.

lopen; *morgen lopen*; *vandaag lopen*; *altijd lopen*; *nooit lopen*; *hier lopen*; *daar lopen*; *overal lopen*; *nergens lopen*.

Zulke Woorden, die bij een WERKWOORD staan, om iets naders van de werking te zeggen, worden **Bijwoorden** genoemd.

Een werking is somtijds verbonden aan een plaats, of een tijd, of een persoon, of een ding.

B.v. *lezen*; *lezen in de school*; *lezen om tien uur*; *lezen voor mijn vader*; *lezen uit een boek*.
groeien; *groeien bij 't water*; *groeien in de nacht*;
groeien naast ons huis.

Zulke woorden, die de betrekking aanduiden tussen een werking en een zelfstandigheid, worden **Voorzetsels** genoemd. De Voorzetsels **van** en **aan** worden ook gebruikt om de naamval van een woord te omschrijven (zie bl. 26).

7. De naam van een **persoon**, of een **dier**, of een **ding**, kan niet altijd genoemd worden.

Als een jongen **Jan** heet, kan hij niet altijd van *Jan* spreken, maar noemt zichzelf **ik**. Als ik van mijn broer spreek, noem ik niet gedurig zijn naam, maar zeg **hij**. Van mijn moeder zeg ik **zij**; van mijn paard zeg ik **het**.

Deze woorden **ik**, **hij**, **zij**, **het**, en nog enige andere, worden gebruikt in de plaats van **Zelfstandige Naamwoorden**, om hetzelfde woord niet gedurig te moeten herhalen.

Woorden, die voor **Zelfstandige Naamwoorden** in de plaats staan, noemt men **Voornaamwoorden**.

8. Er is een soort van woorden, die niets betekenen op zichzelf; maar die gebruikt worden om woorden en zinnen aan elkaar te koppelen, te verbinden of te voegen.

Deze woorden zijn niet bepaald noodzakelijk in de taal, maar zij maken 't spreken vloeiend. In plaats van te zeggen: *mijn vader gaat naar de kerk; mijn moeder gaat naar de kerk; ik ga naar de kerk*—is 't mooier en vloeiender om te zeggen: *mijn vader gaat naar de kerk en mijn moeder en ik ook*, waardoor juist hetzelfde uitgedrukt wordt.

In plaats van te zeggen: *ik zou wel gaan; ik heb er lust in; het regent; ik kan dus niet gaan*—is het beter aldus te zeggen: *ik zou wel gaan, want ik heb er lust in; maar het regent, en dus kan ik niet gaan.*

Zulke woorden, die woorden of zinnen aan elkander koppelen of voegen, worden **Voegwoorden** genoemd.

9. Er is nog een soort van woorden, die op zichzelf niets betekenen, maar die de mensen gebruiken bij **pijn**, of **vrolukheid**, of **schrik**, of **angst**, of **verrassing**, of enige **gewaarwording**, die onverwacht op hen valt. Ook deze woorden heeft men bij 't spreken niet bepaald nodig. Zij zijn: *o, ach, ai, au, foei, bah, sies, ha, haha, sa, tsa*—en een menigte andere uitroepen.

Zulke woorden, die gebruikt worden, om plotselinge gevoelens uit te drukken, worden **Tussenwerpsels** genoemd, omdat zij los tussen de andere woorden ingeworpen worden.

10. De hollandse taal heeft dus tien rededelen:

(1) **Zelfstandige Naamwoorden** zijn de namen van Personen, Dieren en Dingen, of Zaken, die als zelfstandigheid worden voorgesteld.

(2) **Lidwoorden** zijn Woorden, die Zelfstandige Naamwoorden aanwijzen.

(3) **Bijvoegelijke Naamwoorden** zijn Woorden, die eigenschappen of hoedanigheden van personen, dieren of dingen aangeven.

(4) **Telwoorden** zijn Woorden die een getal, hoeveelheid, of rangorde uitdrukken.

(5) **Voornaamwoorden** zijn Woorden, die de plaats innemen van Zelfstandige Naamwoorden.

(6) **Werkwoorden** zijn Woorden, die een werking of handeling uitdrukken.

(7) **Bijwoorden** zijn Woorden, die de werking van een Werkwoord nader omschrijven.

(8) **Voegwoorden** zijn Woorden, die woorden en zinnen met elkander verbinden.

(9) **Voorzetsels** zijn Woorden, die de betrekking aanduiden tussen Zelfstandige Naamwoorden en Werkwoorden.

(10) **Tussenwerpsels** zijn Woorden die gevoelsuitingen aangeven.

11. Van deze tien soorten zijn er vier, die altijd hun zelfde vorm behouden: **Bijwoord, Voorzetsel, Voegwoord, Tussenwerpsel.**

De woorden van de andere zes soorten kunnen hun vorm veranderen, wanneer hun betrekking tot andere woorden in een zin zulks nodig maakt.

Deze verandering van vorm wordt **Verbuiging** of **Vervoeging** genoemd.

Zie de OEFENINGEN achter in 't Boek.

HOOFDSTUK IV.

HET ZELFSTANDIGE NAAMWOORD.

1. De namen van personen, dieren, plaatsen en alles wat men "*ding*" noemt (*voorwerpen*, zowel als *werkingen* en *eigenschappen*), heten Zelfstandige Naamwoorden.

2. De mens onderscheidt "*dingen*" door ze te voelen, te zien, te horen, te ruiken, te proeven; d.i. onderscheidt ze met de vijf zinnen.

3. Sommige dingen kan men *zien*, maar niet *voelen*—de "*vlucht*" van een vogel; sommige dingen kan men *horen*, maar niet *zien*—'t "*geluid*" van de donder; sommige dingen kan men *voelen*, maar niet *zien*—een "*slag*"; sommige dingen kan men *zien*, maar niet *horen*—de "*kleur*" van bloemen; sommige dingen kan men *ruiken*, maar niet *proeven*—de "*reuk*" van lavendel; sommige dingen kan men *proeven*, maar niet *zien*—de "*zuurheid*" van een appel.

De namen van zulke "*dingen*" zijn evengoed gewone Zelfstandige Naamwoorden.

4. Maar andere dingen kan men niet zien, noch voelen; ook kan men ze niet horen, ruiken of proeven. Men kan alleen *denken* dat ze bestaan. Ze zijn b.v. *trouw*, *vijandschap*, *macht*, *eer*, *winst*, *jeugd*, *ouderdom*, *geluk*, *smaad*, *deugd*, *genot*, *plezier*, *haat*, *goedheid*, *liefde*, *eeuwigheid*, *leven*, *dood*. De namen van zulke dingen zijn ook Zelfstandige Naamwoorden.

't Is echter duidelijk, dat ze geen "*gewone dingen*" zijn. Zij bestaan niet op zichzelf, maar worden *in* andere dingen opgemerkt. Men noemt ze daarom **afgetrokken dingen**, en hun namen **Afgetrokken Zelfstandige Naamwoorden**.

5. Gewone Zelfstandige Naamwoorden worden in twee soorten onderscheiden. Mijn hond heet "*hond*", maar hij heet ook "*Bruno*". Tot een vreemdeling spreek ik van "*mijn hond*", maar tot mijn vader van "*Bruno*". Hij heeft dus *twee* namen.

6. Er zijn dus:

1. **Algemene Namen** voor personen, dieren en dingen.
2. **Biezoondere Namen** voor personen, dieren en dingen.

De algemene namen heten **Gemene Zelfstandige Naamwoorden**.

De biezoondere namen heten **Eigen Zelfstandige Naamwoorden**.

7. Sommige Zelfstandige Naamwoorden zijn de namen van verzamelingen, of groepen van mensen, dieren, en dingen, b.v.:

"*Leger*" is de naam van een verzameling van "*mensen*" (soldaten).

"*Kudde*" is de naam van een verzameling van "*dieren*" (schapen).

"*Bos*" is de naam van een verzameling van "*dingen*" (bomen).

De namen van zulke verzamelingen heten **Verzamelingen**.

VERBUIGING.

8. **Verbuigen** is een woord, dat iedereen verstaat. Het betekent: **de vorm veranderen**.

9. Men verbuigt een woord om drie verschillende dingen aan te wijzen:

't Eerste, dat aangewezen wordt, is 't **Geslacht** van een woord.

't Tweede, dat aangewezen wordt, is 't **Getal** van een woord.

't Derde, dat aangewezen wordt, is de **Naamval** van een woord.

10. De **Verbuiging** van een woord wordt aangewezen door veranderingen in 't woord zelf, en door veranderingen in 't woord dat zulk een woord aanwijst. De verouderde boeketaal heeft een aantal veranderingen, die nog algemeen worden aangetroffen, maar in de vereenvoudigde taal afgeschaft zijn.

In Hoofdstuk III § 5 is gesproken van Lidwoorden.

De Lidwoorden **de** en **het** ('t) wijzen de Zelfstandige Naamwoorden **bepaald** aan, en worden daarom **Bepalende Lidwoorden** genoemd.

't Lidwoord **een** wijst de Zelfstandige Naamwoorden **niet** bepaald aan, en wordt daarom een **Niet-Bepalend Lidwoord** genoemd.

11. Er waren in de oude boeketaal drie manieren van verbuiging bij Zelfstandige Naamwoorden:

De eerste heette de **Mannelike manier** (**MANNELIK GESLACHT**);

De tweede heette de **Vrouwelike manier** (**VROUWELIK GESLACHT**);

De derde heette de **Onzijdige manier** (**ONZIJDIG GESLACHT**).

De **Mannelike** verbuiging had 't **Bepalende Lidwoord** **de** en 't **Niet-Bepalende Lidwoord** **een**.

De **Vrouwelijke** verbuiging had 't **Bepalende Lidwoord** *de* en 't **Niet-Bepalende Lidwoord** *eene*.

De **Onzijdige** verbuiging had 't **Bepalende Lidwoord** *het* en 't **Niet-Bepalende Lidwoord** *een*.

12. De Mannelijke verbuiging was als volgt:

MANNELIK.

Enkelvoud.

1ste naamval—de, een vader

2de naamval—des, eens vaders

3de naamval—den, eenen vader

4de naamval—den, eenen vader

Meervoud.

1ste naamval—de,—
vaders.

2de naamval—der,—
van vaders.

3de naamval—den,—
aan vaders.

4de naamval—de,—
vaders.

De Vrouwelijke verbuiging was als volgt:

VROUWELIK.

Enkelvoud.

1ste naamval—de, eene moeder.

2de naamval—der, eener moeder.

3de naamval- $\left\{ \begin{array}{l} \text{der, eener} \\ \text{of} \\ \text{de, eene} \end{array} \right\}$ moeder

4de naamval—de, eene moeder.

Meervoud.

1ste naamval—de,—
moeders.

2de naamval—der,—
van moeders.

3de naamval—den,—
aan moeders.

4de naamval—de,—
moeders.

De Onzijdige verbuiging was als volgt:

ONZIJDIG.

Enkelvoud.

1ste naamval—het, een kind.

2de naamval—des, eens kinds.

3de naamval—het, een kind.

4de naamval—het, een kind.

Meervoud.

1ste naamval—de,—
kinders.

2de naamval—der,—
van kinds.

3de naamval—den,—
aan kinds.

4de naamval—de,—
kinders.

OPMERKING.—De Vereenvoudigde Taal verbuigt 't Zelfstandige Naamwoord niet meer, dan alleen om er de Meervoudsvorm van aan te geven. In alle gevallen zijn de eerste en vierde naamval gelijk; de tweede wordt altijd door 't Voorzetsel "*van*" en de derde somtijds door 't Voorzetsel "*aan*" omschreven.

Ook worden de woorden, die de Zelfstandige Naamwoorden aanduiden, niet langer verbogen.

Enkelvoud.

1ste naamval—de vader, de moeder, het kind.

2de naamval—van de vader, van de moeder, van het kind.

3de naamval—aan de vader, aan de moeder, aan het kind.

4de naamval—de vader, de moeder, het kind.

Meervoud.

1ste naamval—de vaders, de moeders, de kinderen.

2de naamval—van de vaders, van de moeders, van de kinderen.

3de naamval—aan de vaders, aan de moeders, aan de kinderen.

4de naamval—de vaders, de moeders, de kinderen.

13. Verklaring van de woorden Geslacht, Getal, Naamval.

Geslacht noemde men vroeger een van de manieren, waarop Zelfstandige Naamwoorden werden verbogen. De drie manieren hetten het *Mannelike*, het *Vrouwelike* en het *Onzijdige* geslacht.

Opmerking.—'t Verschil in Woordgeslacht wordt in de Vereenvoudigde Taal niet langer geleerd. Het enige onderscheid dat overgebleven is, wordt door 't gebruik van de Lidwoorden *de* en *het* ('t) aangeduid.

Getal wordt onderscheiden in *Enkelvoudig* en *Meervoudig* getal. *Enkelvoud* betekent één. en *Meervoud* betekent meer dan één.

Naamval is de vorm, die een *Naamwoord* aanneemt, zoals 't in de *zin valt*, dat wil zeggen, *past*.

De man ziet mij—hier past “*man*” op de eerste manier (1STE NAAMVAL);

Ik heb de zoon des mans gezien—hier past “*man*” op de tweede manier (2DE NAAMVAL);

Deze vorm is verouderd. Men zegt nu. *Ik heb de man z'n zoon gezien*, of: *ik heb de zoon van de man gezien*.

Hij geeft de man een os—hier past “*man*” op de derde manier (3DE NAAMVAL);

Deze vorm wordt dikwels omschreven: *Hij geeft een os aan de man*. Het Zuidafrikaans omschrijft deze naamval door *voor* of *ver*: *Hij had het mij* (of *voor mij*) *gezegd*.

Mijn oom kent de man—hier past “*man*” op de vierde manier (4DE NAAMVAL);

Ik loop naast de man—hier past “*man*” ook op de vierde manier (4DE NAAMVAL).

14. *De man* ziet mij—“*de man*” doet de werking—“*de man*” is 1STE NAAMVAL (Onderwerp van de zin).

REGEL 1: In elke zin staat de persoon, die de werking doet ('t Onderwerp), in de eerste naamval.

Ik heb de zoon des mans gezien—“*de man*” is de bezitter van “*de zoon*”—“*de man*” is 2DE NAAMVAL.

REGEL 2: In een zin waarin een “bezitter” en zijn “bezit” naast elkander voorkomen, is de naam van de bezitter in de tweede naamval.

Hij geeft de man een os—“*de man*” wint door de werking—“*de man*” ontvangt een os—“*de man*” is 3DE NAAMVAL.

REGEL 3: In een zin staat de naam van die persoon en van dat ding in de derde naamval, die door de werking “winnen” of “schade lijden” (Indirekt Voorwerp).

Mijn oom kent de man—“*de man*” kent niet zelf, maar hij wordt gekend door iemand anders. De werking

gaat uit van "*mijn oom*" en gaat over op "*de man*"—"de man" is 4DE NAAMVAL (Lijdend of Direkt Voorwerp).

REGEL 4: In een zin staat de naam van een persoon en van een ding, op welke de werking "overgaat", in de vierde naamval (Lijdend of Direkt Voorwerp).

Ik loop naast de man—"de man" wordt beheerst door 't Voorzetsel "*naast*"—"de man" is 4DE NAAMVAL.

REGEL 5: In een zin staat elk woord in de vierde naamval, dat door een Voorzetsel beheerst wordt.

NOG MEER REGELS OVER NAAMVALLEN.

15. Sommige werkwoorden nemen twee malen de naam van dezelfde persoon of van hetzelfde ding bij zich. B.v.: *Die jongen is mijn vriend*—"jongen" en "*vriend*" zijn namen van dezelfde persoon.

Zo ook: *Dat dier is een koe;*
deze man schijnt mijn vijand;
wij heten mensen;
mijn zoon wordt dokter;
hij blijft mijn liefste broeder.

REGEL 6: De Werkwoorden *zijn*, *worden*, *blijven*, *heten* (d.i., genoemd worden), *schijnen*, *blijken* en *lijken* nemen somtijds twee eerste Naamvallen bij zich.

Ook nog deze: *Hij noemt zijn vader zijn beste vriend;*
ik acht deze man een gevaarlike leugenaar;
wij dopen dit kind Johannes;
ik teken mij uw dienaar;
hij schold de jongen een domoor.

REGEL 7: De werkwoorden *heten* (d.i., noemen), *noemen*, *achten*, *schelden*, *prijzen*, *dopen*, *zich tekenen* en *zich gevoelen* nemen somtijds twee vierde Naamvallen bij zich.

REGEL 8: De namen van personen, die aangesproken worden, staan altijd in de eerste naamval. B.v.: *Uw koetsier is met de kar weggereden, neef!*—"Koetsier" is hier 1ste nv. volgens regel 1, maar "*neef*" is de aangesproken persoon, en dus ook 1ste naamval.

REGEL 9. Twee namen voor dezelfde persoon, of hetzelfde ding, staan beide in dezelfde naamval. Men noemt dit: *bijstelling* of *appositie*. B.v.: *Koning Salomo heeft veel spreuken te boek gesteld.*—"Koning" en "Salomo" staan hier beide in de 1ste naamval.

Hij heeft zijn oude gewoonte, 't liegen, afgelegd—*"Gewoonte"* en *"liegen"* staan hier beide in de 4de naamval.

REGEL 10: Als de derde naamval in een zin niet duidelijk is, kan men hem vinden door "voor" of "aan" voor 't woord te passen.

B.v.: *Ik heb mijn vriend een paard gekocht*—kan gelezen worden: *Ik heb voor mijn vriend een paard gekocht.* *Ik geef mijn vader de hand*—kan gelezen worden: *Ik geef aan mijn vader de hand.*

REGEL 11: Woorden die een *tijd*, een *prijs*, een *maat*, of een *gewicht* uitdrukken, staan altijd in de vierde naamval.

B.v.: (tijd)—*ik zal drie dagen hier vertoeven*;

(prijs)—*mijn nieuwe hoed kost vijf shillings*;

(maat)—*ons huis is twintig voet hoog*;

(gewicht)—*mijn broertje weegt maar zestig pond.*

OPMERKINGEN:—

1. Wanneer de 3de en de 4de naamval voorkomen in één zin, en uitgedrukt worden door twee Zelfstandige Naamwoorden, staat de 3de eerst en dan de 4de; b.v., *ik geef **de man** een boek.*
2. Wanneer zij uitgedrukt worden door twee Voornaamwoorden, komt de 4de eerst en dan de 3de; b.v., *ik geef **het hem.***
3. Wanneer zij uitgedrukt worden door een Zelfstandig Naamwoord en een Voornaamwoord, dan staat het Voornaamwoord eerst. Wanneer in dit geval de 3de naamval een Zelfstandig Naamwoord is, verandert men gewoonlijk die 3de naamval in een 4de naamval met een Voorzetsel; b.v.:
*ik geef **hem** een boek*;
*ik geef **het** aan de man* (4de nv.)
 (liever dan): *ik geef **het de man*** (3de nv.).

GESLACHTEN.

16. Er is een **Natuurlik Geslacht** en er is een **Woordgeslacht**.

't **Natuurlike** geslacht is 't geslacht (de sekse) van personen en dieren; 't **Woordgeslacht** is de onderscheiding, veroorzaakt door 't gebruik van *de* of *het* ('t) vóór de Zelfstandige Naamwoorden.

17. De regels voor 't **Natuurlike** geslacht zijn:

1. Alles, wat de natuur **mannelik** gemaakt heeft, is **Mannelik**; b.v., een *man*, een *hengst*, een *os*.
2. Alles, wat de natuur **vrouwelik** gemaakt heeft, is **Vrouwelik**; b.v., een *vrouw*, een *merrie*, een *koe*.

18. Hier volgen de voornaamste regels van wat vroeger 't **Onzijdige Geslacht** genoemd werd. Deze woorden worden nu onderscheiden door 't gebruik van 't Lidwoord "*het*" of "*'t*", en worden daarom **het-woorden** genoemd, terwijl alle andere 't Lidwoord "*de*" nemen, en daarom als **de-woorden** bekend staan.

1. Wanneer 't mannelike en 't vrouwelike dier van dezelfde soort ieder een biezondere naam hebben, en er dan nog een derde naam voor de twee samen gebruikt wordt, dan is die derde naam een **het-woord**; b.v. *ram* (*de*), *ooi* (*de*), *schaap* (*het*); *hengst* (*de*), *merrie* (*de*), *paard* (*het*); *bok* (*de*), *hinde* (*de*), *hert* (*het*). *Hond* (*de*) is een uitzondering, wegens *reu* (Mann.) en *teef* (Vrouw.)

2. Eigennamen van werelddelen, landen en plaatsen zijn **het-woorden**; b.v. *Afrika*, *Bloemfontein*, *Senekal*.

Uitzonderingen zijn *de Kaapstad*, *de Transvaal*, *de Hantam*, *de Karroo*, *de Transkei*, enz.

3. Verzamelwoorden nemen "*het*"; b.v., *geld, dozijn, leger, woud, bos, ooft, servies, volk, paar, gros*.

De woorden *zwerm, troep, stoot, bende, vloot, kudde* en *schaar* hebben 't Lidwoord "*de*".

4. Namen van stoffen en metalen zijn *het*-woorden; b.v. *ijzer, koper, lood, katoen, linnen, vlas, water, brood, bier*.

De woorden *franje, kant, zijde, wol, baai, watten, melk, boter, kaas, stroop, snuif, suiker, kool, tec, wol, zeep, zwavel, kamfer, gom, hars, aluin, azijn, wijn, kalk, mosterd, tabak, room, honing* en *koffie* nemen 't Lidwoord "*de*".

5. Namen van kostbare stenen nemen "*het*", wanneer zij de stof en niet een enkel stuk aanduiden; b.v., *het diamant van Afrika is bijzonder zuiver*; zij hebben 't Lidwoord "*de*", wanneer zij stukken steen aanduiden; b.v., *ik heb een grote diamant gekocht*.

6. Alle verkleinwoorden zijn *het*-woorden; b.v. *bloempje, huisje, kindje, visje, meisje*.

7. Namen van jongen van dieren zijn *het*-woorden; b.v., *kalf, veulen, kuiken*. Ook de woorden *jong, kind* en *wicht* behoren tot deze regel. *Big, jong varken*, is een *de*-woord.

8. Woorden die uit de stam van een Werkwoord bestaan, waarachter *sel* gevoegd is, zijn *het*-woorden; b.v., *deksel, raadsel, schepsel*. *Stijfsel* heeft 't Lidwoord "*de*".

9. Woorden die gemaakt zijn van de stammen van Werkwoorden met de voorvoegsels *be, ge, ver, ont*, zijn *het*-woorden; b.v. *bericht, geroep, verderf, ontslag*. Ook de woorden, die met de onscheidbare Bijwoorden *mis, onder* en *over* gevormd zijn; b.v., *misbruik, onderwijs, overleg*. *Verkoop* is een *de*-woord.

10. De Onbepaalde Wijs van Werkwoorden, en verder alle rededelen, zelfstandig gebruikt, zijn *het*-woorden · b.v., 't leven, 't waarom, 't voór en 't tegen.

11. Woorden die op *dom* uitgaan, zijn *het*-woorden, wanneer zij een verzameling, of de naam van een stuk land aanduiden; b.v., *heidendom*, *mensdom*, *hertogdom*

't Woord "*eigendom*" heeft 't Lidwoord "*de*", wanneer 't betekent *het recht van bezit*; 't neemt "*het*", wanneer 't betekent *de bezitting*. Men zou dus kunnen zeggen · *Zij strijden om de eigendom van 't eigendom*.

12. Woorden, die op *schap* uitgaan, zijn *het*-woorden, wanneer zij een betrekking of ambt, of de naam van een stuk land aanduiden; b.v., *priesterschap*, *burgerschap*, *koningschap*, *graafschap*, *landschap*. Ook zijn de woorden *gezelschap*, *genootschap* en *gereedschap* *het*-woorden.

13. Verzamelwoorden, welke met *ge* beginnen en op *te* eindigen, zijn *het*-woorden; b.v. *gebergte*, *gebeente*, *gesteente*, *gesternte*.

14. De namen van de talen zijn *het*-woorden · *het Zweeds*, *Portugees*, *Grieks*, *Hebreeuws*, enz.

15. Vreemde woorden nemen "*het*", wanneer zij uitgaan op *eel*, *ent*, *ment*, *et*, *oen*, *aat*, *aal*, *oor*, *ool*, *uut*, *iem*, *eem*, *gram*, *isme*, b.v., *toneel*, *kasteel*, *talent*, *patent*, *perkament*, *parlement*, *pakket*, *korset*, *fatsoen*, *garnizoen*, *formaat*, *klimaat*, *hospitaal*, *kwartaal*, *kantoor*, *komfoor*, *pistool*, *riool*, *instituut*, *statuut*, *synoniem*, *homoniem*, *probleem*, *systeem*, *monogram*, *hektogram*, *Kalvinisme*, *Mahomedanisme*.

19. LIJST van gebruikelijke *HET*-woorden,
die niet onder de regels vallen.

A.	bekken	debet	ekskuus
aam	beschot	debit	elastiek
aanbod	beslag	deeg	email
aandenken	bestand	deel	emlargo
aangezicht	bewind	deficit	enkelvoud
aantal	bier	defekt	enthoesiasme
aanzicht	biljart	dek	epistel
aanzoek	biljet	depo (depot)	epos
aas	biljoen	dessert	erf
abuis	bit	dicht	erratum
adres	bitter	diët	erts
advies	blad	dier	etgroen
afscheid	blik	dierage	etui
afschrift	blind	diktaant	euvel
afstel	bloed	dinee	excerpt
akkoord	blok	ding	evangelie
akcent	blijk	diploma	evenwicht
alarm	bod	diskonto	extrakt
album	boek	dispuut	(ekstrakt)
alfabet	bond	dividend	F.
alloom	bont	doel	
altaar	boord	dok	
ambacht	bord	domein	faljet
ambt	bordes	domicillie	feest
anker	bos	domino	feit
antwoord	brein	dons	festoen
appèl	broed	doorzicht	fiasko
archieff	brood	dorp	figuur
arrest	budget	drab	floers
artikel	buffet	duel	foedraal
azuur	buis (<i>gas</i>)	duin	fonds
	buiten	duizendvoud	formulier
	bureel		fornuis
B.	buskruit	E.	fort
bad	C.		fregat
baken		edikt	fresko
bakkes	cement	eelt	fret
balkon	charter	effekt	front
bamboes	cijfer	ei	G.
banket	cirkus	eiland	
bankroet		eind	
basalt	D.	eiwit	gaas
bed		eksamen	gala
beeld	dak	(examen)	galjoen
been	dal	eksemplaar	galon
beest	debat	(exemplaar)	garen

garnituur	gros	J.	kordon
gas	gruis		kostuum
gat	gymnasium	jaar	kot
gebaar		jacht	kouter
gebed	H.	jak	kozijn
gebit		janmer	kreatuur
gebrek	haar	jong	krediet
gedeelte	halleluja	jubilee	kreng
geding	halter	juk	kriel
gedrocht	harmonium		kroost
geduld	harnas	K.	krot
gebakt	hart	kaf	krucifix
gehalte	hecht	kadeau (kado)	kruid
gehucht	heelal	kaliber	kruis
gelaat	heer	kameleon	kruit
gelag	heft	kanon	kuras
geld	heil	kanton	kwaad
gelid	heimwee	karmijn	kwart
geluk	hek	karmozijn	kwartier
gelijk	hemd	karnaval	
gemoed	herstel	karton	
genie	hert	klavier	L.
geniep	heul	kleed	
genoegen	hoen	kleinood	
genot	hof	klimop	labyrint
gerecht	hok	kluwen	lakmoes
gerei	hol	kloen	land
gerucht	hoofd	klooster	lawaaï
gespuis	hooi	knoflook	lazaret
getouw	horloge	kodicil	leder (leer)
getuigenis	houvast	kollege	ledikant
getij	hotel	koliek	leed
gevest	hozanna	koloriet	leen
gewaad	huis	komitee	lekkers
gewag	hulsel	kompas	lemmer
gewei	hunner	komplot	libel
geweld	huwelijk	koncept	lichaam
gewest		koncilie	licht
gezag	I.	konflikt	lid
gezin		kongres	lied
gift (vergift)	idee	konfijt	lief
gild	idloom	konklave	lijf
glazuur	individu	konsent	lijk
goed	ingewand	konserf	lint
gordijn	inkomen	konsulaat	logies
graan	insekt	konsult	look
graf	instinkt	kontakt	loon
gras	interdikt	kontrast	lornjet
grauw	interim	konvooi	lot
graveel	inzicht	konijn	luik
grein	item	koord	luttel

M.	O.		
maal	obstakel	plezier	
magazijn	offer	poeder	
manifest	ogenblik	pond	
manuskript	omslag	postuur	
masker	onbruik	potlood	
maksimum	onmens	prestige	
(maximum)	ons	principe	
medaljon	ontzag	prisna	
mededogen	onweer	privilege	
medium	oog	proces	
meer	oor	produkt	
meervoud	oord	profiel	
menu	oosten	profijt	
merg	opium	projektiel	
merk	oponthoud	protest	
messaging	oproer	protokol	
meubel	opstel	proza	
middel	opzet	publiek	
miljoen	opzicht	puin	
minimum	orakel	purper	
ministerie	oranje		
mirakel	orgaan	R.	
model	orgel		
moeras	overschot	raam	
moes	overwicht	rabat	
monopolie	overzicht	rad	
monster		rag	
mos	P.	rak	
motief	paard	rapport	
motto	pad	ras	
mozaiek	pak	raaijn	
mud	paleis	recht	
museum	pand	reef	
mysterie	panorama	regime	
	pantheon	register	
	pardon	rek	
N.	paradijs	rekwest	
nadir	park	relaas	
nat	part	relief	
nazoek	pascha	reptiel	
nest	paskwil	reservoir	
net	paspoort	respijt	
netto	peil	riet	
nieuws	perron	rif	
niveau (nivo)	perspektief	roer	
nommer	plafond	ros	
noorden	plateau	ruim	
notemuskaat	plebs	rumoer	
nut	pleidooi	rund	
nummer	plein	rijk	
		rijtuig	
			S.
			salaris
			saldo
			salon
			salvo
			sap
			scharnier
			schavot
			schema
			scherm
			schild
			schip
			schot
			schrift
			schuim
			sein
			sekreet
			sement
			seminarie
			sieraad
			slot
			slijk
			slijm
			smeer
			smout
			soepee
			soevenier
			sop
			span
			spek
			spektakel
			spel
			spint
			spit
			splint
			split
			spog
			spook
			spuug
			stel
			sticht
			stof (zand)
			strand
			stro
			stuk
			stuur
			subjekt
			sukses
			symptoom

T.	uitwas	vlot	wiel
	uitzet	vocht	wier
tableau	uitzicht	vod	wild
(tablo)	uur	voeder	windas
tapijt		voer	wonder
tarief	V.	volume	woord
teken		vonnis	wrak
tempo	vaandel	vont	wijf
terras	vaarwel	voorstel	
terrein	vak	voorval	Z.
theater	valies	voorwerp	
thema	vat	vuilnis	zaad
toernooi	vee	vullis	zaal
toestel	veen	vuur	zadel
toezicht	vel		zand
touw	veld	W.	zeel
trajekt	vendel		zegel
transparant	venijn	waas	zeil
trapezium	verdriet	wammes	zenith
trottoir	vers	want	zesvoud
tuig	verslag	wapen	zevental
tij	verstand	was	zog
type	vet	water	zuiden
	veto	waterpas	zuivel
	vierkant	web	zult
U.	vignet	wed	zwaard
	(vinjet)	weder	zwam
uiterlik	vizier	wee	zweet
uitschot	vlas	werk	zwerk
uitstek	vlek	westen	zwoerd
uitstel	vlies	wicht	zwijn

GEMEEN GESLACHT.

20. *Sommige woorden worden gebruikt als namen voor Mannelike zowel als Vrouwelijke personen.* Die woorden worden gezegd een **Gemeen Geslacht** (Mannelik of Vrouwelik) te hebben. Zij zijn:

(1) Namen van personen, die op **ling** eindigen; b.v., *vreemdeling, tweeling, lieveling, vondeling, aterling.*

(2) Namen van personen, die op **genoot** eindigen; b.v. *speelgenoot, reisgenoot, lotgenoot.*

(3) De volgende woorden; *bode, dienstbode, gids, getuige, gade, wees.*

De woorden onder (1) en (2) hebben ook een eigen Vrouwelijke vorm, als: *leerlinge, echtgenote.*

DUBBEL GESLACHT.

21. *Sommige woorden kunnen als de- en als het-woorden voorkomen met verschil van betekenis. Zij zijn:*

(de) bal—rond voorwerp	(het) bal—danspartij
(de) blik—van 't oog	(het) blik—metaal
(de) buis—pijp	(het) buis—baadje (jas)
(de) diamant—enkele steen	(het) diamant—stof
(de) doek—één stuk	(het) doek—de stof
(de) drop—druppel	(het) drop—medicijn
(de) fortuin—geluk	(het) fortuin—vermogen
(de) hof—tuin.	(het) hof—van een koning, of gerechtshof
(de) kamp—gevecht	(het) kamp—legerplaats
(de) koppel—band	(het) koppel—paar
(de) kouter—prater	(het) kouter—ploegijzer
(de) kurk—enkel stuk	(het) kurk—stof
(de) lidmaat—medelid	(het) lidmaat—lichaamsdeel
(de) maal—keer	(het) maal—maaltijd
(de) moer—van een schroef	(het) moer—bezaksel
(de) morgen—ochtend	(het) morgen—landmaat
(de) pad—dier	(het) pad—weg
(de) patroon—van een ge- weer, of meester	(het) patroon—fatsoen
(de) punt—spits of lees- teken	(het) punt—onderwerp
(de) rijm—rijp	(het) rijm—in verzen
(de) schrift—bijbel	(het) schrift—geschrevene
(de) slag—van slaan, en werktuig om te vangen	(het) slag—soort
(de) stof—geweven goed	(het) stof—stuifzand
(de) vlek—vuile plek	(het) vlek—gehucht
(de) want—handschoen	(het) want—touwwerk

VOORBEELDEN:

*Deze ring bevat een mooie **diamant**; Het **diamant** van Zuid-Afrika is zeer zuiver. De dief moest voor het **hof** verschijnen; De eerste mensen woonden in de **hof** van*

*Eden. Hij heeft de **punt** van zijn potlood gebroken; De rechter behandelde het tweede **punt** eerst. Na de **slag** van Majuba werd er vrede gesloten; De jakhals is in die **slag** gerungen; Ik houd niet van mensen van dat **slag**, enz.*

GESLACHT VAN DE SAMENGESTELDE ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN.

22. Samengestelde Zelfstandige Naamwoorden noemt men zulke, die uit twee woorden bestaan, het laatste waarvan een Zelfstandig Naamwoord is; b.v., *appelboom, paardestal, huisdeur, hondenhok, vogelkooi, buitenkamer, bijwoner, achterplaats.*

23. Het geslacht van een Samengesteld Zelfstandig Naamwoord regelt zich naar het geslacht van het tweede deel. Zo is *paardestal* een **de**-woord, omdat *stal* een **de**-woord is; en *hondenhok* een **het**-woord, omdat *hok* een **het**-woord is.

De woorden *tijdstip, roodvonk, voorschoot, ogenblik, kerkhof, vierkant*, zijn **het**-woorden, ofschoon 't laatste deel ervan, alleen genomen, een **de**-woord is.

NATUURLIK GESLACHT.

24. 't Natuurlike Geslacht van mensen en dieren wordt gewoonlijk door hun namen aangewezen.

25. De uitgang **es** vormt Vrouwelijke persoonsnamen van Mannelike; b.v., *dichter, dichteres; zanger, zangeres; dienaar, dienaress; voogd, voogdes.*

De uitgang **in** doet hetzelfde; b.v., *koning, koningin; keizer, keizerin; boer, boerin; christen, christin; heiden, heidin.*

De uitgang **ster** vormt Vrouwelijke namen van stammen van Werkwoorden; b.v., *bakster, naaister, breister, schoonmaakster.*

De uitgang **ster** vormt ook Vrouwelijke namen van Mannelijke, die op **aar** uitgaan; b.v. *tovenaar, tovenaars-ster; bedelaar, bedelaarster*.

De uitgang **in** vormt Vrouwelijke diernamen van Mannelijke; b.v. *leeuw, leeuw-**in**; wolf, wolf-**in***.

26. Verder hebben wij de volgende onderscheidingen tusschen de twee geslachten:

<i>Mannelik</i>	<i>Vrouwelik</i>	<i>Mannelik</i>	<i>Vrouwelik</i>
man	vrouw	hengst	merrie
vader	moeder	ram	ooi
broeder	zuster	doffer	hen
zoon	dochter	haan	duif
bruigom	bruid	bok (<i>wild</i>)	hinde
oom	tante	bok	geit
neef	nicht	bul (<i>stier</i>)	koe
jongen (<i>knaap</i>)	maagd (<i>meisje</i>)	beer	zeug
monnik	non	woerd	eend
knecht	meid	ganzerik	gans
heer	dame	kater	kat
dief	dievégge	reu (<i>rekel</i>)	teef

~~Andere dieren~~ worden onderscheiden als:

manneljes-olifant, wijfjes-olifant
manneljes-vink, wijfjes-vink.

Een niet algemeen aangenomen onderscheiding van 't Persoonsgeslacht vindt men in de toevoeging van de letter **e** aan Mannelijke woorden; *student, studente; echtgenoot, echtgenote*. Vroeger werd deze onderscheiding sterk doorgevoerd, b.v., *weze, erfgename, vreemdelinge*, en verlengde men zelfs de Vrouw. uitgang **in** tot **inne**: *manninne, gezellinne*. Zie § 20.

GETAL.

27. Getal wordt onderscheiden in Enkelvoudig en Meervoudig getal.

Enkelvoud betekent *één*, en Meervoud *meer dan één*.
Zie § 13.

29. De *vorm van het Meervoud* van de Zelfstandige Naamwoorden wordt gemaakt door de uitgangen *en, s, n, 's, ers* of *eren* achter de Enkelvoudige vorm te voegen.

29. Regels voor de vorming van 't Meervoud van de Zelfstandige Naamwoorden.

1. Woorden van één lettergreep gaan in 't meervoud uit op *en*; b.v., *arm, armen; hand, handen; voet, voeten; hoofd, hoofden*.

De woorden *ra, vla, kok, ocm, maat, knecht* en *zoon* hebben voor hun meervoud *raas, vlaas, koks, ooms, maats, knechts, zoons*. Men spreekt in Zuid-Afrika van *arms* en *ruins*, als Meervoud van *arm* en *ruin*. Dergelijke vormen zijn niet te rechtvaardigen.

zonen is een handelsterm; *knechten* betekent *slaven*.

2. Woorden van meer dan één lettergreep gaan in 't meervoud op *en* uit; maar die woorden, welke op *el, en, er, of aar* eindigen, nemen gewoonlijk *s*; b.v., *gebouw, gebouwen; kantoor, kantoren; distrikt, distrikten; rivier, rivieren; fabriek, fabrieken*;—maar: *vleugel, vleugels; deken, dekens; blaker, blakers; kandelaar, kandelaars*.

Deze woorden vormen echter in deffige stijl somtijds hun meervoud op *en*; b.v. *de vogelen des hemels*.

3. Alle verkleinwoorden gaan in 't meervoud op *s* uit; b.v., *boekje, boekjes; boompje, boompjes; vogeltje, vogeltjes*.

4. Woorden die op *ie* eindigen, vormen 't meervoud op *en*, met een deelteken, d.i. twee puntjes, op de laatste *e*; b.v., *knie, knieën; evangelie, evangelieën*.

5. Woorden die uit andere talen overgenomen zijn (bastaardwoorden), nemen gewoonlijk *s*, b.v., *centrum, centrums; kwitantie, kwitanties; dame, dames*;—maar wanneer zij op *a, o, of u* eindigen, nemen zij *'s*; b.v., *massa, massa's; echo, echo's; paraplu, paraplu's*.

6. Woorden die op **man** uitgaan, vormen hun meervoud op **lieden**, waarvan ook **lui** gemaakt wordt; b.v., *timmerman*, *timmerlieden* of *timmerlui*; *koopman*, *kooplieden* of *kooplui*.

Sommige van deze woorden echter hebben “mannen” voor hun meervoud; b.v., *staatsman*, *staatsmannen*.

Het woord *man* zelf heeft *mannen* en *mans*, en *buurman* heeft *buuren*.

Engelsman wordt *Engelsen*, en *Fransman* wordt *Fransen*. Zie hierover § 20.

7. Woorden die op **heid** uitgaan, veranderen in 't meervoud **heid** in **heden**; b.v., *waarheid*, *waarheden*; *goedheid*, *goedheden*.

8. Woorden, die in 't enkelvoud op een enkele medeklinker eindigen, voorafgegaan door een onvolkomen klinker, welke in 't meervoud onvolkomen blijft, verdubbelen die laatste medeklinker in 't meervoud, om de uitspraak van de klinker niet te veranderen; b.v. *schat*, *schatten*; *les*, *lessen*; *lip*, *lippen*; *bok*, *bokken*; *juk*, *jukken*.

Maar wanneer de onvolkomen klinker van 't enkelvoud in 't meervoud zijn volle klank ontvangt, blijft de laatste medeklinker enkel; b.v., *vat*, *vaten*; *duk*, *daken*; *dag*, *dagen*; *dal*, *dalen*; *gat*, *gaten*; *glas*, *glazen*; *graf*, *graven*; *pad*, *paden*; *slag*, *slagen*; *bevel*, *bevelen*; *gebed*, *gebeden*; *gebrek*, *gebreken*; *spel*, *spelen*; *tred*, *treden*; *gòd*, *goden*; *hof*, *hoven*; *lot*, *loten*; *slot*, *sloten*; *schot*, *schoten*; *oorlog*, *oorlogen*.

Sommige woorden verdubbelen hun laatste medeklinker niet, omdat de klinker, die ervoor staat, zijn eigen klank verloren heeft, en de verdubbeling van de slotmedeklinker de klanktoon zou verleggen; b.v., *perzik*, *perziken*; *monnik*, *monniken*,—waarin “ik” als “uk” wordt uitgesproken, beide in 't enkelvoud en in 't meervoud.

9. Woorden welke op **s** en **f** uitgaan, veranderen **s** in **z** en **f** in **v**, wanneer die letters voorafgegaan worden door

een tweeklank, of door een volkomen klinker; b.v., *duif*, *duiven*; *raaf*, *raven*; *schoof*, *schoven*; *haas*, *hazen*; *roos*, *rozen*; *reis*, *reizen*.

De woorden *paus*, *saus*, *kous*, *kruis*, *spies* en *struis* behouden hun "s" in de meervoudsvorm.

10. Woorden die op *rf* of *lf* uitgaan, veranderen *f* in *v*; b.v., *werf*, *werven*; *golf*, *golven*.

11. Woorden die op *ls* uitgaan, veranderen *s* in *z*; b.v., *hals*, *halzen*; *els*, *elzen*.

Het woord *pols* behoudt de "s" in 't meervoud.

12. Woorden die op *rs* uitgaan, veranderen *s* in *z*; b.v., *vaars*, *vaarzen*; *vers*, *verzen*.

De woorden *kaars*, *koers*, *kers*, *pers*, *schors*, en *floers* behouden hun "s" in 't meervoud.

13. Woorden die op *ns* uitgaan, behouden hun *s* in 't meervoud; b.v., *kans*, *kansen*; *dans*, *dansen*; *schans*, *schansen*.

De woorden *lens*, *grens*, *trens*, *bons*, *grijns*, *cijns*, *dons* en *gans* veranderen "s" in "z".

14. Enkele *het*-woorden hebben de dubbele meervoudsvorm *ers* of *eren*, ontstaan uit hun oorspronkelijke meervoud op *er*, met de nieuwerwetse vorm op *s* of *en* erachter.

Zij zijn: *hoen*, *hoenders*; *blad*, *bladers* of *bladeren*; *kind*, *kinders* of *kinderen*; *ei*, *eiers* of *eieren*; *lam*, *lammers* of *lammeren*; *rad*, *raderen*; *kalf*, *kalvers* of *kalveren*; *ruud*, *runderen*; *lied*, *liederen*; *goed*, *goederen*; *gemoed*, *gemoederen*; *gelid*, *gelederen*; *spaan*, *spuanders*; *volk*, *volkeren*.

15. Sommige woorden hebben een onregelmatige meervoudsvorm. Men heeft b.v.:

smid, *smeden*; *lid*, *leden*; *split*, *spleten*; *rif*, *reven*; *schip*, *schepen*; *stad*, *steden*; *koe*, *koeien*; *vlo*, *vlooiën*; *zo*, *zooien*; *rede*, *redenen*.

16. Sommige woorden hebben geen enkelvoudige vorm. en worden daarom alleen in 't meervoud gebruikt.

Deze zijn: *voorouders, gebroeders, gezusters, hersenen, kolen, pokken, mazelen, manen, inkomsten, kosten, ledematen, onkosten, lieden, zemelen, metten, verzenen, zeden, toebereidselen, manieren (gewoonten), onlusten, Alpen, Pyrcneën.*

't Woord *ouders* wordt gewoonlijk onder deze regel gesteld. schoon *ouder* ook in 't enkelvoud wordt aangetroffen. 't Bekende versje luidt:

*Al is een ouder nog zo arm,
Toch dekt hij warm.*

17. Sommige woorden hebben geen meervoudsvorm:

1. *Alle Afgetrokken Zelfstandige Naamwoorden;*
2. *Alle Eigen Zelfstandige Naamwoorden;*
3. *Alle Stofnamen.*

1. *Afgetrokken Zelfstandige Naamwoorden* kunnen een Meervoudsvorm aannemen, wanneer zij een afgetrokken denkbeeld uitdrukken, dat zich op *meer dan één wijze vertoont*; b.v. *de schoonheden van de natuur.*

2. *Eigennamen* kunnen een Meervoudsvorm aannemen, wanneer zij verschillende leden van een familie of een geslacht aanduiden; b.v. *de Hugo's, de Minnaars.*

3. *Stofnamen* kunnen een Meervoudsvorm aannemen, wanneer zij verschillende soorten aanduiden van dezelfde stof; b.v. *Zuid-Afrika levert, verschillende wijnen.*

18. Sommige woorden gebruiken de meervoudsvorm van een ander woord voor hun eigen meervoudsvorm; b.v.

<i>Enkelvoud</i>	<i>Meervoud.</i>
aanbod	aanbiedingen
beleg	belegeringen
bedrog	bedriegerijen
doel	doeleinden
eer	eerbewijzen
gedrag	gedragingen
genot	genietingen
gevoel	gevoelens
hoop	verwachtingen
geweld	geweldenarijen
inleg	inlagen
krijg	oorlogen
kunde	kundigheden

*Enkelvoud**Meervoud.*

leer	leringen (leerstellingen)
oordeel	oordeelvellingen
raad	raadgevingen
roof	roverijen
spot	spotternijen
strijd	gevechten (twisten)
troost	vertroostingen
twijfel	twijfelingen
verdriet	verdrietelikheden
zege	zegepralen (overwinningen)
zegen	zegeningen

Sommige woorden hebben een dubbele meervoudsvorm met verschil van betekenis, b.v.:

<i>Enkelvoud</i>	<i>1ste Meervoud</i>	<i>2de Meervoud</i>
been	benen (om op te lopen)	beenderen (van een lichaam)
blad	bladen (van een boek)	bladeren (van een boom)
deken	dekens (bedekking)	dekenen (geesteliken)
heiden	heidens (barbaren)	heidenen (afgodsdienaars)
hemel	hemels (van ledikanten)	hemelen (de lucht)
kleed	kleden (vloerkleden)	klederen (kledingstukken)
knecht	knechts (huurlingen)	knechten (slaven)
letter	letters (van 't alfabet)	letteren (letterkunde)
lidmaat	lidmaten (leden v. e. kerk)	ledematen (armen en benen)
man	mans (echtgenoten)	mannen (gewone vorm)
middel	middels (van 't lichaam)	middelen (tot een doel)
reden	redens (verhoudingen)	redenen (oorzaken)
rif	riffen (rotsen)	reven (plooien van een zeil)
spel	spellen (cirkussen)	spelen (vermaken)
studie	studies (getekende schetsen)	studieën (van geleerden)
tafel	tafels (meubelstukken)	tafelen (van de wet)
vader	vaders (ouders)	vaderen (voorvaders)
teken	tekens (merken)	tekenen (wonderen)
wortel	wortels (van bomen)	wortelen (groente)
zoon	zoons (kinderen)	zonen (handelsnamen)

20. Let nog op het volgende:

<i>In</i>	<i>Wonen</i>	<i>Een</i>	<i>Spreekt</i>
Holland	Hollanders	Hollander	Hollands
Engeland	Engelsen	Engelsman	Engels
Schotland	Schotten	Schot	Engels
Ierland	Ieren	Ier	Engels
Frankrijk	Fransen	Fransman	Frans
Duitsland	Duitsers	Duitser	Duits
Pruisen	Pruisen	Pruis	Duits
Zwitserland	Zwitsers	Zwitser	Duits of Frans
Italië	Italianen	Italiaan	Italiaans
Spanje	Spanjaarden	Spanjaard	Spaans
Portugal	Portugezen	Portugees	Portugees
België	Belgen	Belg	Vlaams
Denemarken	Denen	Deen	Deens
Noorwegen	Noren	Noor	Noors
Zweden	Zweden	Zweed	Zweeds
Rusland	Russen	Rus	Russies
Griekenland	Grieken	Griek	Grieks
China	Chinezen	Chinees	Chinees
Japan	Japanezen	Japanees	Japanees
Perzië	Perzen	Pers	Perzies
Indië	Indiërs	Indiër	Indies
Egypte	Egyptenaren	Egyptenaar	Egypties
Kaffraria	Kaffers	Kaffler	Kaffers

AANMERKING:

Indiër=inboorling van Indië.

Indiaan=inboorling van Noord-Amerika.

De bewoners van Europa, Azië, Afrika, Amerika en Australië noemt men *Europeanen*, *Aziaten*, *Afrikanen*, *Amerikanen* en *Australiërs*.

De blanke bewoners van Zuid-Afrika noemen zich *Afrikaners*.

Zie de OEFENINGEN achter in 't Boek.

HOOFDSTUK V.

BIJVOEGELIKE WOORDEN.

1. In Hoofdstuk III § 5 is gesproken van woorden, die bijgevoegd worden aan het Zelfstandige Naamwoord.

Voornaamwoorden zijn woorden, die voor Zelfstandige Naamwoorden in de plaats staan (Hoofdst. III. § 7).

Zelfstandige Naamwoorden en Voornaamwoorden kunnen dus beschouwd worden als op één lijn te staan; en de bijgevoegde woorden kunnen zowel op Zelfstandige Naamwoorden als op Voornaamwoorden betrekking hebben.

2. Hier volgen de woorden welke onder deze bijgevoegde woorden begrepen worden. Wij nemen ze bij de woorden *vader*, *moeder* en *kind*, om de verschillende geslachtsvormen duidelijk te doen uitkomen:

Bij *de*-woorden:

	<i>de vader</i>	(c)	<i>de moeder</i>
	<i>een vader</i>		<i>een moeder</i>
(a)	<i>geen vader</i>	(a)	<i>geen moeder</i>
	<i>deze vader</i>		<i>deze moeder</i>
	<i>die vader</i>		<i>die moeder</i>
	<i>gene (gindse) vader</i>		<i>gene (gindse) moeder</i>
(b)	<i>zulk een vader</i>	(b)	<i>zulk een moeder</i>
	<i>zekere vader</i>		<i>zekere moeder</i>
	<i>wat voor een vader</i>		<i>welke moeder</i>
E	<i>welke vader</i>		<i>wat voor een moeder</i>
(c)	<i>hoedanig een vader</i>		<i>hoedanig een moeder</i>

Bij *de*-woorden:

(d)	{	<i> twee </i> vaders	(d)	{	<i> twee </i> moeders
		<i> de eerste </i> vader			<i> de eerste </i> moeder
		<i> hoeveel </i> vaders			<i> hoeveel </i> moeders
		<i> de laatste </i> vader			<i> de laatste </i> moeder
		<i> elke </i> vader			<i> elke </i> moeder
		<i> iedere </i> vader			<i> iedere </i> moeder
		<i> menige </i> vader			<i> menige </i> moeder
		<i> dezelfde </i> vader			<i> dezelfde </i> moeder

Bij *het*-woorden:*Benaming.*

(a)	{	<i> het </i> kind	1	{	lidwoord, bepalend
		<i> een </i> kind	2		lidwoord, niet-bepalend
		<i> geen </i> kind	3		lidwoord, ontkennend
		<i> dit </i> kind	4		aanwijzend
(b)	{	<i> dat </i> kind	5	{	bijvoegelijk naamwoord
		<i> ginds </i> kind	6		—vroeger genoemd—
		<i> zulk een </i> kind	7		aanwijzend voornaamwoord.
		<i> zeker </i> kind	8		
(c)	{	<i> welk </i> kind	9	{	vragend
		<i> wat voor een </i> kind	10		bijvoegelijk naamwoord
					—vroeger genoemd—
		<i> hoedanig een </i> kind	11		vragend voornaamwoord
(d)	{	<i> twee </i> kinderen	12	{	bepaald telwoord (hoofdgetal).
		<i> het eerste </i> kind	13		bepaald telwoord (ranggetal).
		<i> hoeveel </i> kinderen	14		onbepaald telwoord (hoofdgetal)
		<i> het laatste </i> kind	15		onbepaald telwoord (ranggetal)
		<i> elk </i> kind	16		onbepaald telwoord (hoofdgetal)
		<i> ieder </i> kind	17		onbepaald telwoord (hoofdgetal)
		<i> menig </i> kind	18		onbepaald telwoord (hoofdgetal)
		<i> hetzelfde </i> kind	19		aanw. bijv. nw. (Zie No. 4).

3. De aangegeven soorten zijn dus:

(a) Lidwoorden, verdeeld in Bepalende en Niet-Bepalende, als aangewezen in Hoofdst. IV. bladz. 21.

(b) Aanwijzende Bijvoegelijke Naamwoorden, die niet alleen de Zelfstandige Naamwoorden bepaald aanwijzen, maar ook gedeeltelik de plaats aangeven, welke de voorwerpen ten opzichte van de spreker innemen; b.v. *deze boom* (dicht bij mij); *die boom* (verder van mij af); en *gene boom* (aan de andere kant van iets, dat tussen mij en de boom in ligt).

(c) **Vragende Bijvoegelijke Naamwoorden**, die naar de voorwerpen vragen, of naar iets biezonders omtrent die voorwerpen.

(d) **Telwoorden**, die een getal uitdrukken (**Bepaalde en Onbepaalde Hoofdgetallen**), of die de plaats van de voorwerpen aanwijzen in een rij (**Bepaalde en Onbepaalde Ranggetallen**).

4. Bijvoegelijke Naamwoorden van Hoedanigheid behoren ook tot de *Bijgevoegde* woorden. Zij zeggen, *hoe* de dingen zijn, d.w.z. zij noemen al de hoedanigheden en eigenschappen van de voorwerpen. Zij zijn de **Eigenlike Bijvoegelijke Naamwoorden**. Hun getal is zeer groot.

Onder andere wijzen deze woorden aan:—

- (1) **Maat:** *klein, groot, hoog, laag.*
- (2) **Vorm:** *plat, rond, dik, dun.*
- (3) **Smaak:** *zuur, zoet, bitter, lekker.*
- (4) **Reuk:** *scherp, nuffig, benauwd, naar.*
- (5) **Gewicht:** *zwaar, licht, lijvig, wichtig.*
- (6) **Kleur:** *rood, geel, groen, wit.*
- (7) **Gesteldheid van 't lichaam:** *ziek, gezond, mager, vet.*
- (8) **Gesteldheid van de ziel:** *treurig, vrolijk, blij, droevig.*
- (9) **Deugd:** *eerlik, trouw, braaf, goed.*
- (10) **Ondeugd:** *slecht, goddeloos, zondig, listig.*

5. Deze Bijvoegelijke Naamwoorden worden gewoonlik vóór, maar dikwels ook achter 't Zelfstandige Naamwoord geplaatst, dat zij bepalen; b.v., *de wijze man; de goede vrouw; het kleine kind*; maar ook—*de man is wijs; de vrouw schijnt goed; het kind lijkt klein.*

Bijvoegelijke Naamwoorden, die achter 't Zelfstandige Naamwoord geplaatst worden, moeten ermee verbonden zijn door een van de Werkwoorden *zijn, worden, heten, blijven, schijnen, lijken, blijken.*

Bijvoegelijke Naamwoorden, die achter 't Zelfstandige Naamwoord geplaatst zijn, worden nooit verbogen: b.v.,

(Enkelvoud) *de man is wijs*, (Meervoud) *de mannen zijn wijs*; *die luidjes, oud van jaren, maar jong van hart, zijn echte kindervrienden*.

6. Bijvoegelijke Naamwoorden van Hoedanigheid hadden vroeger een eigen verbuiging. Deze verbuiging was als volgt:

MANNELIK.	VROUWELIK.
<i>Enkelvoud.</i>	<i>Enkelvoud.</i>
1ste nv.—de goede man	1ste nv.—de goede vrouw
2de nv.—des goeden mans	2de nv.—der goede vrouw
3de nv.—den goeden man	3de nv.—der (of de) goede vrouw
4de nv.—den goeden man	4de nv.—de goede vrouw.
ONZIJDIG.	Voor de drie Geslachten.
<i>Enkelvoud.</i>	<i>Meervoud.</i>
1ste nv.—het goede kind	1ste nv.—de goede mannen (vrouwen, kinderen)
2de nv.—des goeden kinds	2de nv.—der goede mannen (vrouwen, kinderen)
3de nv.—het goede kind	3de nv.—den goeden mannen (vrouwen, kinderen)
4de nv.—het goede kind	4de nv.—de goede mannen (vrouwen, kinderen)

Opmerking: Bovenstaande Verbuiging is in de Vereenvoudigde Taal vervallen. De enige buigingsuitgang, die de Bijvoegelijke Naamwoorden nog kunnen nemen, wanneer zij vóór een Zelfstandig Naamwoord staan, is **e**. Deze **e** vervalt bij **het**-woorden achter de woorden **een, geen, enig, elk, ieder, menig, zeker, welk**. B.v., *de goede man, het brave kind*; maar— *een braaf kind*.

Na Onbepaalde Voornaamwoorden en Telwoorden, als **iets, veel, weinig, wat**, gaan de Bijvoegelijke Naamwoorden op **s** uit, b.v., *iets nieuws; weinig goeds*.

7. Sommige Bijvoegelijke Naamwoorden van Hoedanigheid gaan altijd op **en** uit. Zij zijn

- ✓ (1) Die, welke de stof aanduiden, waaruit de voorwerpen gemaakt zijn; b.v., *gouden bekers*; *een zilveren vork*; *het stalen mes*.
- (2) Die, welke in de vorm van Verleden Deelwoorden voorkomen; b.v., *een vroeggestorven*, *nu haast vergeten vriendin*.

8. Er is onderscheid van betekenis tussen:

een goed koning, d.i., een koning die goed regeert;
een goede koning, d.i., een koning met een goed hart;
een slecht koning, d.i., een koning die slecht regeert;
een slechte koning, d.i., een koning die zich slecht gedraagt;

een oud leerling, d.i., iemand die reeds lang leerling is geweest, en 't nog is;

een oude leerling, d.i., iemand die niet jong meer is, en toch nog leerling;

een oudleerling, d.i., iemand die vroeger leerling geweest is;

een knap timmerman, d.i., een timmerman die zijn ambacht verstaat;

een knappe timmerman, d.i., een timmerman die een mooi gezicht heeft;

een groot koopman, d.i., een koopman die een grote bezigheid drijft;

een grote koopman, d.i., een lange man, die koopman is.

Het onderscheid ligt hier:

't **Onverbogen** Bijvoegelijk Naamwoord heeft betrekking op 't **ambt** van de genoemde persoon;

't **Verbogen** Bijvoegelijk Naamwoord drukt iets van 't **karakter** of 't **lichaam** uit, maar heeft met 't **ambt** niets te doen.

Dit onderscheid kan alleen gemaakt worden bij 't Enkelvoud van Mannelijke persoonsnamen.

't Kan verder alleen gemaakt worden achter de woorden *een, geen, enig, elk, ieder, menig, zeker, welk*.

TRAPPEN VAN VERGELIJKING.

9. De Bijvoegelijke Naamwoorden van Hoedanigheid worden, behalve door Verbuiging, nog op een andere wijze veranderd.

Deze tweede wijze van veranderen dient om 't verschil in graad aan te wijzen, dat er in de **betekenis** van een Bijvoegelijk Naamwoord kan zijn.

Een hoedanigheid (*kleinheid, zoetheid, schoonheid, hardheid, grootheid, enz.*) kan aan een voorwerp alleen toebehoren; b.v., *die boom is hoog*.

Maar dit voorwerp kan ook met betrekking tot deze hoedanigheid met een ander voorwerp vergeleken worden; b.v., *die boom is hoog, maar deze hoger*.

Of men kan 't voorwerp, dat een hoedanigheid bezit, met twee of meer andere voorwerpen ten opzichte van die hoedanigheid vergelijken; b.v., *die boom is hoog, en deze nog hoger, maar gene is de hoogste*; of:—*van al die bomen daar is de populier de hoogste*.

Het is dus door vergelijken dat men de Trappen van Betekenis van een Bijvoegelijk Naamwoord vindt.

10. Het Bijvoegelijke Naamwoord is in de eerste trap, wanneer men *niet* vergelijkt. Deze eerste trap wordt de **Stellende Trap** genoemd.

Het Bijvoegelijke Naamwoord is in de tweede trap, wanneer ten opzichte van een hoedanigheid één voorwerp met één ander wordt vergeleken. Deze tweede trap wordt de **Vergrotende of Vergelijkende Trap** genoemd.

Het Bijvoegelijke Naamwoord is in de derde trap, wanneer ten opzichte van een hoedanigheid één voorwerp met twee of meer andere wordt vergeleken. Deze derde trap wordt de **Overtreffende Trap** genoemd.

11. De **Stellende Trap** is dus de onveranderde vorm van 't Bijvoegelijke Naamwoord.

De **Vergrotende Trap** is 't Bijvoegelijke Naamwoord met 't achtervoegsel **er**.

De **Overtreffende Trap** is 't Bijvoegelijke Naamwoord met 't achtervoegsel **st**.

B.v., *lang, langer, langst; diep, dieper, diepst; dik, dikker, dikst; breed, breder, breedst.*

Onregelmatig zijn: *na, nader, naast; blo, bloder, bloodst; moe, moeder, moest.*

12. Wanneer 't Bijvoegelijke Naamwoord op een **r** eindigt, wordt de Vergrotende Trap met **der** in plaats van **er** gevormd; b.v., *duur, duurder; zwaar, zwaarder.*

Wanneer 't Bijvoegelijke Naamwoord op een **s** uitgaat, wordt de Overtreffende Trap met een enkele **t** in plaats van **st** gevormd; b.v., *fris, frisser, frist; wijs, wijzer, wijst.*

13. De Overtreffende Trap kan op tweeërlei wijze uitgedrukt worden, naarmate men verschillende voorwerpen ten opzichte van één hoedanigheid vergelijkt, of de hoogste graad van een hoedanigheid uitdrukt ten opzichte van één enkel voorwerp. De eerste vorm wordt verbogen; de tweede (de volstreckte) vorm blijft onveranderd, en heeft in alle geslachten 't lidwoord "**het**".

B.v.: *onder alle kinderen is dit knaapje **het gelukkigste**. Deze jongen is **het gelukkigst**, wanneer hij een boek heeft.*

14. Verleden Deelwoorden van Werkwoorden, als Bijvoegelijke Naamwoorden gebruikt, vormen hun trappen met behulp van de woorden **meer** en **meest**; b.v. *Een meer afgelegen plek kon men mij niet aanwijzen. De door vreemdelingen meest bezochte stad is Johannesburg.* Men gebruikt **meer** en **meest** ook somtijds (ofschoon tegen de regel) bij sommige andere woorden, voornamelijk als zij lang zijn: *Deze gewoonte is meer algemeen dan u denkt.*

15. Twee hoedanigheden (b.v. *lengte* en *breedte*) van één voorwerp kunnen *met elkander* vergeleken worden. In dat geval wordt de Vergrotende Trap door het woord **meer** gevormd; b.v. *deze kamer is meer breed dan lang; mijn paard is meer speels dan wild.*

16. Er zijn sommige Bijvoegelijke Naamwoorden, wier betekenis zodanig is, dat die zich niet *meer*, of *groter*, of *voller*, of *geheler* denken laat. B.v.: *doofstom* is volkomen *doof* en volkomen *stom*; *sneeuwwit* kan niet *witter*; *dood* kan niet *doder*. Deze woorden hebben geen Trappen van Vergelijking. Zij zijn:

1. De Bijvoegelijke Naamwoorden welke een stof aanduiden; b.v., *een houten pijp; een fluwelen hoed.*

2. Die welke van Bijwoorden gevormd zijn; b.v., *dagelijks, mondeling, schriftelik, trapsgewijze.*

3. De Bijvoegelijke Naamwoorden *dood, stom, ledig, 'uchtdicht, splinternieuw, gitzwart, ontelbaar, almachtig, bloedrood, aards, hollands, engels*, en meer dergelijke.

4. 't Woord *woest* heeft ter wille van de uitspraak *woester, meest woest.*

17. Enkele Bijvoegelijke Naamwoorden hebben Onregelmatige vormen voor de trappen van vergelijking; b.v.—

goed—beter—best

weinig—minder—minst

veel—meer—meest

kwaad { (boos)—kwader—kwaadst
(erg)—erger—ergst
(slecht)—slechter—slechtst.

HOOFDSTUK VI.

HET VOORNAAMWOORD.

1. Woorden die voor Zelfstandige Naamwoorden *in de plaats staan*, noemt men Voornaamwoorden (Hoofdst. III. § 7).

2. Voornaamwoorden zijn woorden die in 't spreken gebruikt worden, om hetzelfde Zelfstandige Naamwoord niet gedurig te moeten herhalen (Hoofdst. III § 7).

3. De meeste van de woorden, in Hoofdstuk V. als **Bijvoegelijke Woorden** aangegeven, zullen in dit Hoofdstuk onder de Voornaamwoorden worden opgenoemd. De leerling lette daarom op 't volgende *zekere onderscheid*:

Een Bijvoegelijk Woord kan alleen gebruikt worden in verbinding met een Zelfstandig Naamwoord.

Een Voornaamwoord staat alleen, en wordt in plaats van een Zelfstandig Naamwoord gebruikt.

Er is één enkele soort van Voornaamwoorden—de **Bezittelijke**—die in verbinding met een Zelfstandig Naamwoord gebruikt worden. Deze worden om die reden **Bijvoegelijke Voornaamwoorden** genoemd.

4. De volgende zeven *Soorten van Voornaamwoorden* worden in 't Hollands gebruikt:

(1) **Persoonlike**, (2) **Betrekkelijke**, (3) **Aanwijzende**, (4) **Ortbepaalde**, (5) **Vragende**, (6) **Bezittelijke** (**Bijvoegelijke**), (7) **Bepaling Aankondigende**.

5. De Persoonlike Voornaamwoorden zijn: *ik, gij* (*u* of *jij*), *hij, zij, het*, met de daarbij passende Meervouden *wij, gij* (*u* of *jullie*), *zij, zij, zij* (of *ze*).

Bij deze woorden onderscheidt men drie personen, op de volgende wijze:

De eerste persoon is de persoon, die spreekt;

De tweede persoon is de persoon, tot wie gesproken wordt;

De derde persoon is de persoon, van wie men spreekt.

6. 't Voornaamwoord van de 1ste persoon noemt men *ik*, 't Meervoud waarvan is *wij*. Dit is 't woord dat de spreker, of hij een Mannelike of een Vrouwelijke persoon is, altijd voor zijn eigen naam gebruikt. Dit Voornaamwoord heeft de volgende Verbuiging:

<i>Enkelvoud.</i>	<i>Meervoud.</i>
1. nv.—ik	1. nv.—wij of we
2. nv.—mijner	2. nv.—onzer
3. nv.—mij of me	3. nv.—ons
4. nv.—mij of me	4. nv.—ons

Voorbeelden van 't Enkelvoud:

1 nv.—*ik* heb u geroepen;

2 nv.—*Mijner* is de wrake, ik zal het vergelden!

3 nv.—zal niemand *mij* dit geven?

4 nv.—u moet *mij* (*me*) laten halen.

Voorbeelden van 't Meervoud:

1 nv.—*wij* (*we*) hebben het gezien;

2 nv.—*onzer* is de overwinning!

3 nv.—wil u *ons* dat kind afstaan?

4 nv.—leid *ons* niet in verzoeking!

7. 't Voornaamwoord van de 2de persoon noemt men *gij*, 't Meervoud waarvan is *gij*. Dit is 't woord dat in de plaats komt van de naam van een Mannelike of Vrouwelijke persoon, die toegesproken wordt. In de gewone taal gebruikt men *jij*, in deftiger spreektaal *u*.

Deze woorden hebben de volgende Verbuiging:

Schrijftaal.	Gewone Spreektaal.	Deftige Spreektaal.
--------------	-----------------------	------------------------

Enkelvoud.

1 nv.—gij of ge	1 nv. jij of je	1 nv. u
2 nv.—uwer	2 nv. van jou	2 nv.—van u
3 nv.—u	3 nv.—jou of je	3 nv.—u
4 nv.—u	4 nv.—jou of je	4 nv.—u

Meervoud.

1 nv.—gij of ge	1 nv.—jullie	1 nv.—u
2 nv.—uwer	2 nv.—van jullie	2 nv.—van u
3 nv.—u	3 nv.—jullie	3 nv.—u
4 nv.—u	4 nv.—jullie	4 nv.—u

Voorbeelden van 't Enkelvoud:

- 1 nv.—*gij* (of *jij*, of *u*) moet hier bij mij komen zitten;
- 2 nv.—*Uwer* is het koninkrijk; 't geld is *van jou*, of *van u*;
- 3 nv.—ik heb *u* (of *jou*, of *u*) mijn kar geleend;
- 4 nv.—hij heeft *u* (of *je*, of *u*) al lang gezocht.

Voorbeelden van 't Meervoud:

- 1 nv.—*gij* zijt (of *jullie* zijn, of *u* zijt) uitgenodigd om te rijden;
- 2 nv.—*uwer* zal de overwinning zijn; de beste paarden zijn *van jullie* (of *van u*);
- 3 nv.—hoe zullen wij het *u* (of *jullie*, of *u*) vergelden?
- 4 nv.—zij komen *u* (of *jullie*, of *u*) waarschuwen.

8. 't Voornaamwoord van de 3de persoon noemt men ***hij*** voor het Mannelijke geslacht, ***zij*** voor het Vrouwelijke, en ***het*** voor 't Onzijdige, 't Meervoud waarvan is (voor alle geslachten) ***zij***. Deze woorden worden in de plaats gesteld van de naam van een Mannelijke of Vrouwelijke persoon, waarover men spreekt. Als er over een "ding" gesproken wordt, de naam waarvan 't Lidwoord "*de*" heeft, moet er ***hij*** voor gebruikt worden; en ***het***, wanneer 't een woord is, dat 't Lidwoord "*het*" heeft.

9. Deze woorden hebben de volgende Verbuiging:

MANNELIK.

VROUWELIK.

ONZIJDIG.

Enkelvoud.

1 nv.—hij	1 nv.—zij of ze	1 nv.—het
2 nv.—zijner	2 nv.—harer	2 nv.—zijner
3 nv.—hem	3 nv.—haar	3 nv.—het
4 nv.—hem	4 nv.—haar of ze	4 nv.—het

Meervoud.

1 nv.—zij of ze	1 nv. }	1 nv. } gelijk 't
2 nv.—hunner	2 nv. }	2 nv. } Mannelik
3 nv.—hun of ze	3 nv. }	3 nv. } Meervoud
4 nv.—hen of ze	4 nv. }	4 nv. }

Voorbeelden van 't Mannelike Geslacht:

Enkelvoud.

- 1 nv.—*hij* vertelde mij dat gisteren;
- 2 nv.—wij gedenken *zijner* nog menigmaal;
- 3 nv.—geef *hem* alle nodige hulp;
- 4 nv.—zal ik *hem* dan nooit weerzien?

Meervoud.

- 1 nv.—*zij* (of *ze*) zijn onze beste vrienden;
- 2 nv.—wij behoren ons *hunner* te schamen;
- 3 nv.—zal hij *hun* alles vertellen?
- 4 nv.—wie zal *hen* (of *ze*) hier brengen?

Voorbeelden van 't Vrouwelijke Geslacht:

Enkelvoud.

- 1 nv.—*zij* (of *ze*) heeft het mij beloofd;
- 2 nv.—erbarm u *harer*!
- 3 nv.—geef *haar* wat zij begeert;
- 4 nv.—straf *haar* voor ditmaal niet.

Meervoud.

- 1 nv.—*zij* (of *ze*) zijn allen bekenden van mijn moeder;
- 2 nv.—gij zult u *harer* onttermen, niet waar?
- 3 nv.—men kan *haar* nooit weldoen, of die dames doen iets terug;
- 4 nv.—ik heb de vrouwen bezocht, en *haar* (of *ze*) in grote ellende gevonden.

OPMERKING:- In 't vroegere Hollands werd 't woord **dezelve** (**hetzelve**) veel als Pers. Vnw. gebezigd, waarom het in oude geschriften nog dikwels wordt aangetroffen. Men gebruikte 't voor *hem, haar, het* en hun Meervoud *zij* of *ze*. In het nieuwere Hollands moet 't gebruik ervan vermeden worden.

10. Tot de Persoonlike Voornaamwoorden behoren nog twee andere woorden, n.l. **zich** en **elkander**. **Zich** heet een **Terugwerkend Persoonlik Vnw.** en wordt gebruikt in 't Enkelvoud en Meervoud van de drie geslachten, 3de en 4de Naamval.

B.v., Mannelik: *de man heeft **zich** bezeerd.*

Vrouwelik: *de vrouw heeft **zich** vergist.*

Onzijdig: *'t kind heeft **zich** vermoord.*

Meervoud.

Mannelik: *de mannen hebben **zich** veel moeite gegeven.*

Vrouwelik: *de vrouwen hebben **zich** pijn gedaan.*

Onzijdig: *de kinderen hebben **zich** boeken aangeschaft.*

OPMERKING:—**Zich** wordt terugwerkend genoemd, omdat 't aanwijst dat de handeling terugkeert naar de persoon die de werking doet; b.v., *De jongen wast **zich***, d.i. *zichzelf*.

Elkander, of **elkaar** (ook **mekaar**) heet een **Wederkerig Persoonlik Vnw.** en wordt gebruikt in 't Meervoud van de drie geslachten, 3de en 4de (soms ook 2de) Naamval.

B.v., Mannelik: *de soldaten hebben **elkander** beschoten;*

Vrouwelik: *de vrouwen hebben **elkaar** dat beloofd;*

Onzijdig: *de kalvers genieten van **mekaars** gezelschap.*

OPMERKING:—**Elkander** wordt wederkerig genoemd, omdat 't aanwijst dat de handeling heen en weer gaat tussen de personen die de werking doen; b.v. *De jongens slaan **elkander***, d.i. *de een de ander*.

11. Een **Betrekkelijk Voornaamwoord** heeft betrekking op, en wijst terug naar een persoon of zaak, die tevoren genoemd is.

De **Betrekkelijke Voornaamwoorden** zijn:

voor 't Mannelike Geslacht: **die** of **welke**.

voor 't Vrouwelike Geslacht: **die** of **welke**.

voor 't Onzijdige Geslacht: **dat** of **hetwelk**.

Betrekkelijke Voornaamwoorden zijn gemakkelijk te herkennen, omdat zij duidelijk naar iets terugwijzen, en daarbij altijd tussen twee volzinnen in staan.

De persoon, of de zaak, waarnaar deze Voornaamwoorden terugwijzen, noemt men hun **antecedent**.

12. Betrekkelijke Voornaamwoorden hebben de volgende Verbuiging:

<i>Mannelik</i>	<i>Vrouwelijk</i>	<i>Onzijdig</i>	<i>Meervoud</i>
1 nv.—die	die	dat, wat	die
2 nv.—wiens (wie z'n)	wier (van wie)	waarvan	wier (van wie)
3 nv.—wie (aan wie)	aan wie	waaraan	wie (aan wie)
4 nv.—die of wie	die of wie	dat, wat	die of wie
1 nv.—welke	welke	hetwelk	welke
2 nv.—welks	welker	welks	welker
3 nv.—welke	aan welke	_____	welke
4 nv.—welke.	welke	hetwelk	welke

Voorbeelden van 't Mannelike Geslacht:

Enkelvoud.

- 1 nv.—hij is de man, *die* u riep.
- 2 nv.—dit is de jongen, *wiens* os gestolen is.
- 3 nv.—hij is een vriend, *wie* ik alles toevertrouw.
- 4 nv.—ik spreek van de jongeling, *die* u ontmoet heeft. [rekende.
- 4 nv.—dat was de soldaat, *op wie* de kommandant

OPMERKING: *die* wordt *wie* achter een Voorzetsel.

Meervoud.

- 1 nv.—zij zijn de kooplieden, *die* 't meest te zeggen hebben.
- 2 nv.—ik sprak van rammen, *wier* wol fijner is.
- 3 nv.—er zijn mensen, *wie* men de goedheid in de ogen lezen kan.
- (4 nv.—hier staan de hamels, *die* men opveilen wil.
- (4 nv.—wij hebben vrienden, *op wie* wij rekenen.

Voorbeelden van 't Vrouwelijke Geslacht:

Enkelvoud.

- 1 nv.—wijs mij de ooi, *welke* twee lammers heeft.
- 2 nv.—dat is de dame, *welker* (*wier*) dochter gestorven is.

- 3 nv.—roep de vrouw, aan *welke* dit kind toebehoort.
 { 4 nv.—de hen, *van welke* ik sprak, is dood.
 { 4 nv.—dit is de merrie, *welke* ik bedoelde.

Meervoud.

- 1 nv.—spreekt u van de vaarzen, *welke* daar staan?
 2 nv.—denkt aan de katten, *welker* (*wier*) haar nooit verkleurt.
 3 nv.—het waren dezelfde vrouwen, *welke* ik de brieven gegeven had.
 { 4 nv.—zijn er nog meer hennen, *welke* hij gekocht heeft? hadden.
 { 4 nv.—de merries zijn weg, *op welke* wij gerekend

Voorbeelden van 't Onzijdige Geslacht:

- 1 nv.—dit is 't geheim, *hetwelk* (*dat*) ik u openbaren wilde.
 2 nv.—een kind, *welks* ouders dood zijn, heet een wees.
 3 nv.—'t huis, *waaraan* (*aan hetwelk*) ik zoveel opgeofferd heb, is afgebrand.
 { 4 nv.—hij zong 't lied, *dat* ik zo graag hoor.
 { 4 nv.—is dat 't paard, *waarvoor* (*voor hetwelk*) hij zoveel vraagt?

OPMERKINGEN:

1. In plaats van te zeggen: *op hetwelk, in dat, met hetwelk, uit dat, naast hetwelk, enz.*, gebruikt men: *waarop, waarin, waarmede, waaruit, waarnaast, enz.* Deze samengetrokken woorden noemt men **Samengetrokken Bijwoorden**, maar zij zijn inderdaad **BETREKKELIKE VOORNAAMWOORDEN**.
2. 't Voorzetsel **zonder** vormt geen samenstelling; men zegt dus: **zonder hetwelk**, en niet **waarzonder**. **Met hetwelk** wordt **waarmede** of **waarmee**.
3. **Betrekkelijke Voornaamwoorden** nemen hetzelfde **Geslacht** en hetzelfde **Getal** als hun **antecedent**, maar niet dezelfde **Naamval**.

4. 't **Antecedent** wordt somtijds uitgelaten. Men denkt 't er dan bij, om 't **Geslacht en Getal** van 't **Betrekkelijke Voornaamwoord** te bepalen; b.v., voor—*Heer, die gij liefhebt, is krank*—leest men—*Heer, hij, die gij liefhebt, is krank*.
5. Wanneer men bemerkt, dat 't *weggelaten antecedent* een **het**-woord moet zijn, is 't **Betrekkelijke Voornaamwoord** **wat**, in plaats van **dat**; b.v., *wijs mij, wat hij gedaan heeft*—in plaats van—*wijs mij 't werk, dat hij gedaan heeft*.
6. Wanneer een van de woorden **het, alles, dat, datgene** 't antecedent is, is 't **Betrekkelijke Voornaamwoord** immer **wat**; b.v., *Zijn kind is alles, wat de man bezit*.

13. **Aanwijzende Voornaamwoorden** staan in de plaats van **Zelfstandige Naamwoorden**, die biezonder worden aangewezen.

De **Aanwijzende Voornaamwoorden** zijn: *die, deze, dat, dit, zulk een, zulks, dezulke, degene, hetgeen, diegene, datgene, dezelfde, hetzelfde, de zodanige*;

Waarvan de meervoudsvormen zijn: *die, dezen, die, deze, zulken, zulke, dezulken (dezulke), degenen, degene, diegenen, diegene, dezelfde, hetzelfde, de zodanigen (de zodanige)*.

De opgenoemde samenstellingen werden vroeger aldus verbogen.

MANNELIK.

VROUWELIK.

Enkelvoud.

1.—degene, dezelfde	1.—degene, dezelfde
2.—desgenen, deszelfden	2.—dergene, derzelfde
3.—dengene, denzelfde	3.—de(r)gene, de(r)zelfde
4.—dengene, denzelfde	4.—degene, dezelfde

Meervoud.

1.—degenen, dezelfde
2.—dergenen, derzelfde
3.—dengenen, denzelfde
4.—degenen, dezelfde

Voorbeelden.

Waarlik, gij zijt ook van *die*!

Dezen, die de wereld in roer hebben gesteld, zijn ook hier gekomen.

Weg met *dezen*, en laat ons Barabbas los!

Maar zij, zulks niet achtende, zijn heengegaan, *deze* tot zijn akker, *genc* tot zijn koopmanschap.

O, zeg haar *dat* nog eens! Ik had *daaraan* (aan *dat*) niet gedacht.

Kou ik *dit* maar verstaan! Hij heeft *hierover* (over *dit*) gesproken.

Weg met *zulk enen*! het is niet behoorlik dat hij leve!

Zij, die *zulks* verkiezen, kunnen heengaan.

Voor mijn vrienden kies ik *dezulken*, die trouw zijn.

Verwonder u niet, over *hetgeen* ik u gezegd heb.

Vrees niet voor *degenen*, die het lichaam doden.

Laat mij het eerst spreken tot *diegenen*, die hun land trouw ge-
diend hebben.

Antwoord eerlik op al *datgene*, dat u hier gevraagd zal worden.

Hetzelfde is mij daar nog eenmaal overkomen.

Dezelfde, die mij tot hiertoe geleid heeft, zal mij ook verder beschermen.

Wanneer gij mensen verkeerd ziet handelen, scheidt u dan af
van *de zodanigen*.

De Vereenvoudigde Taal wijzigt de opgegeven verbuigingsvormen. *Des* en *der* veranderen in *van de; den* wordt *de*. De sluitings-*n* van 't Meervoud blijft bewaard, wanneer het woord gebruikt wordt om personen aan te duiden.

OPMERKING: In de plaats van personen gebruikt men in het Meervoud *dezen, zulken, degenen, diegenen, dezelfden, de zodanigen*; in de plaats van dieren of dingen gebruikt men *deze, zulke, degene, diegene, dezelfde, de zodanige*.

14. Onbepaalde Voornaamwoorden staan in de plaats van de namen van Personen of zaken, die niet bekend of wier namen niet vermeld zijn. De volgende woorden worden als ONBEPAALED VOORNAAMWOORDEN gebruikt:

men, iemand, niemand, iets, niets, alwie, wat, een, geen, ieder, elk, de een en de ander—Enkelvoudige woorden zonder Meervoud; alsmede:

allen, enigen, sommigen, anderen, velen, weinigen, eersten, laatsten, dezen en genen,—Meervoudige woorden zonder Enkelvoud.

15. Vragende Voornaamwoorden worden gebruikt, om naar personen of dingen te vragen.

Ze zijn **wie** en **wat**, en de Bijvoegelijke Voornaamwoorden **welk**, **hoedanig** en **wat voor een**. 't Voornaamwoord **wie** vraagt naar personen, en **wat** naar zaken.

De verbuiging van **wie** en **wat** is als volgt:

<i>Mannelik</i>	<i>Vrouwelik</i>	<i>Onzijdig</i>	<i>Meervoud</i>
1 nv.—wie	1 nv.—wie	1 nv. —wat	1 nv.—wie
2 nv.—wiens (van wie)	2 nv.—van wie	2 nv. —waarvan	2 nv.—wier (van wie)
3 nv.—wie	3 nv.—aan wie	3 nv.—waaraan	3 nv.—wie
4 nv.—wie	4 nv.—wie	4 nv.—wat	4 nv.—wie

Voorbeelden van 't gebruik van **wie**:

- 1 nv.—*wie* zal ons de steen van 't graf afwentelen?
- 2 nv.—*wiens* is dit beeld en 't opschrift?
- 3 nv.—*wie* anders heb ik mijn leven te danken, dan u?
- 4 nv.—*wie* heb ik nevens U in de hemel?

Voorbeelden van 't gebruik van **wat**:

- 1 nv.—arm kind, *wat* zal er van je worden!
- 2 nv.—*waarvan* zijn die kleren gemaakt?
- 3 nv.—*waaraan* zit je te denken?
- 4 nv.—*wat* zoekt u?

16. Bezittelijke Voornaamwoorden duiden de bezitter aan.

Mijn paard—is: 't paard **van mij**; *hun huis*—is: 't huis **van hen**.

Bezittelijke Voornaamwoorden komen in tweeërlei vormen voor, òf **Bijvoegelik**, d.i., in verbinding met Zelfstandige Naamwoorden, b.v. *dit is mijn paard*; òf **Zelfstandig**, d.i., op zichzelf staande, niet in verband met Zelfstandige Naamwoorden, b.v., *dit paard is 't mijne*.

Bijvoegelijke Bezittelijke Voornaamwoorden staan echter ook in de plaats van de namen van personen of dingen, en blijven daarom *Voornaamwoorden*.

B.v. : van een man sprekende, zou men moeten zeggen —*ik zag de man in de man z'n tuin werken*; in plaats waarvan men zegt—*ik zag de man in zijn tuin werken*.

17. De volgende zijn de Bijvoegelijke Bezittelijke Voornaamwoorden:

Mann. en Vrouw. Onz.

Gevormd van :

<i>mijn</i>	<i>mijn</i>	2de naamv. van <i>ik</i>
<i>uw</i>	<i>uw</i>	2de naamv. van <i>gij</i>
<i>jouw</i>	<i>jouw</i>	2de naamv. van <i>jij</i>
<i>zijn</i>	<i>zijn</i>	2de naamv. van <i>hij</i>
<i>haar</i>	<i>haar</i>	2de naamv. van <i>zij</i>
<i>zijn</i>	<i>zijn</i>	2de naamv. van <i>het</i>

Mann. en Vrouw. Onz.

Gevormd van :

<i>onze</i>	<i>ons</i>	2de naamv. van <i>wij</i>
<i>uw</i>	<i>uw</i>	2de naamv. van <i>gij</i>
<i>jullie</i>	<i>jullie</i>	2de naamv. van <i>jullie</i>
<i>hun</i>	<i>hun</i>	2de naamv. van <i>zij</i> (mann.)
<i>haar</i>	<i>haar</i>	2de naamv. van <i>zij</i> (vrouw.)

18. Als Bezittelijke Voornaamwoorden zelfstandig gebruikt worden, gaan zij, wanneer ze **personen** aanduiden, in 't Meervoud op **n** uit (*de uwen, de onzen, de hunnen*, enz.); maar wanneer zij dieren of dingen aanduiden, op **e** (*de uwe, de onze, de hunne*, enz.).

19. Bepaling-Aankondigende Voornaamwoorden zijn geen biezondere klas, maar bestaan uit Persoonlike, Aanwijzende, Vragende en Onbepaalde, die zó geplaatst zijn, dat hun betekenis door een Bijvoegelijke zin verklaard moet worden, die zij aankondigen, doch niet inleiden; b.v. *Zij, die de wereld in roer hebben gesteld, zijn ook hier gekomen*.

Wie, die gevoel heeft, kan zo iets zeggen?

Deze Voornaamwoorden moeten altijd door een komma gevolgd worden. Let op, dat de betekenis van de Voor-

naamwoorden **zij** en **wie** geheel afhangt van, en bepaald wordt door de zin, die erop volgt. De leerling zal dit 't best leren begrijpen, door andere zinnen voor de hier gegeven in de plaats te stellen.

De volgende Voornaamwoorden worden als *Bepaling-Aankondigende* gebruikt: *degene, diegene, dezelfde, dergelijke, zulk, zodanig, die, dat, deze, dit, wie, wat, benevens de Persoonlike Voornaamwoorden.*

20. Sommige zinnen worden door **wie** of **wat** ingeleid, welke woorden geen Vragende betekenis hebben, maar als Samentrekkingen moeten worden beschouwd; b.v.—

Wie oren heeft om te horen, die hore. De betekenis hiervan is: **Hij, die** oren heeft om te horen, die hore.

Hetgeen (wat) hij zegt, is mij onverstaanbaar. De betekenis hiervan is. **Dat, wat** hij zegt, is mij onverstaanbaar.

Ik weet goed, **waarover** ik spreek. De betekenis hiervan is: **Ik** weet **dat** goed, **waarover** ik spreek.

Zeg mij, **waaraan** u denkt. De betekenis hiervan is: **Zeg** mij **dat (datgene, hetgeen),** **waaraan** u denkt.

Zie de OEFENINGEN achter in 't Boek.

HOOFDSTUK VII.

HET TELWOORD.

1. Telwoorden zijn Bijvoegelijke Naamwoorden van *getal*.

2. TELWOORDEN, die een *getal* aanduiden, noemt men **Hoofdgetallen**.

Er zijn **Bepaalde Hoofdgetallen** en **Onbepaalde Hoofdgetallen**.

3. De **Bepaalde Hoofdgetallen** zijn:

een	zestien	tachtig
twee	zeventien	negentig
drie	achttien	honderd
vier	negentien	honderd en een
vijf	twintig	honderd en twee
zes	een en twintig	enz.
zeven	twee en twintig	honderd en tien
acht	enz.	honderd en elf
negen	dertig	honderd twintig
tien	een en dertig	twee honderd
elf	enz.	duizend
twaalf	veertig	duizend en een
dertien	vijftig	enz.
veertien	zestig	miljoen
vijftien	zeventig	miljoen en een

en alle verdere getallen, benevens het woord *beide*, hetwelk betekent *de twee*.

Voor *honderd en een*, enz. wordt ook *honderd een*, enz. gezegd, terwijl *duizend en een* altijd en heeft.

4. De **Onbepaalde Hoofdgetallen** wijzen een *hoeveelheid* aan. Zij zijn: *wat*, *veel*, *weinig*, *enig*, *menig*, *sommig*, *ettelijke*, *alle*, *ieder*, *elk*, *iets*, *niets*.

OPMERKINGEN :—

1. In uitdrukkingen, waarin de 2de naamval van deze woorden voorkomt, zijn zij geen Telwoorden, maar **Onbepaalde Voornaamwoorden**; b.v.: *Men leest de vreugde op ieders gezicht.*

Hier behoren “*ieders*” en “*gezicht*” niet bij elkander, en “*ieders*” is dus geen Bijvoegelijk woord. Men behoort te lezen: *men leest de vreugde op het gezicht van ieder (of van elk).*

2. **Elk** en **ieder** moeten tot de Onbepaalde Telwoorden gerekend worden, omdat zij in hun Enkelvoudige vorm juist hetzelfde aanduiden, dat door “*alle*” in Meervoudige vorm wordt uitgedrukt. Zinnen als deze—*alle vaders behoren hun kinderen verstandig op te voeden*—en *iedere vader behoort zijn kinderen verstandig op te voeden*—zijn van gelijke betekenis.

3. **Iets** en **niets** worden somtijds als Onbepaalde Telwoorden gebruikt, maar staan dan alleen vóór ENKELVOUDIGE BIJVOEGELIKE NAAMWOORDEN, die als ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN gebruikt worden; b.v., *iets goeds, niets nieuws.*

Wat, veel en **weinig** kunnen ook vóór zulke onechte Zelfstandige Naamwoorden gebruikt worden, en doen ze, evenals “*iets*” en “*niets*”, op **s** uitgaan; b.v., *wat lekkers, veel waars, weinig belacheliks.*

5. Telwoorden drukken niet alleen getal of hoeveelheid uit, maar ook rangorde.

Het woord **rangorde** betekent: *plaats in een rij*. B.v.: *Van deze rij huizen behoort 't tweede aan u, en het middelste aan mij.*

6. Telwoorden, die *rangorde* aanwijzen, noemt men **Ranggetallen**. Er zijn **Bepaalde Ranggetallen** en **Onbepaalde Ranggetallen**.

7. De **Bepaalde Ranggetallen** zijn: *de* (of *het*) *eerste*, *tweede*, *derde*, *vierde*, *vijfde*, *zesde*, *zevende*, *achtste*, *negende*, *tiende*, *elfde*, *twaaifde*, *twintigste*, *honderdste*, *duizendste*, *miljoenste*, enz.

Deze woorden hebben altijd een Lidwoord bij zich. *Eerste* en *achtste* gaan op **ste** uit, terwijl de andere onder *twintigste* op **de** eindigen. Van *trintigste* af nemen ze alle de uitgang **ste** tot *honderdste* toe.

8. De **Onbepaalde Ranggetallen** zijn: *de* (of *het*) *laatste*, *middelste*, *zoveelste*, *hoeveelste*.

9. Tot de Telwoorden worden nog gerekend:

1. De Bijvoegelijke Woorden, die op **voudig** of **vuldig** uitgaan, b.v.: *drieroudig*, *viervoudig*, *menigvuldig*. Zij dragen de naam van **Verdubbelgetallen**.

2. De Bijvoegelijke Woorden, die op **lei** en **hande** uitgaan; b.v.: *tweeërlei*, *allerlei*, *velerhande*, *allerhande*.

Zij dragen de naam van **Soortgetallen**.

3. De Bijwoorden van Tijd, die op **maal** eindigen; b.v., *eenmaal*, *tienmaal*.

Zij dragen de naam van **Herhalingsgetallen**.

10. De tijd wordt in 't Hollands op de volgende wijze uitgedrukt:

1. **Uren**:—'t *Is drie uur*; *vier uur*; *tien uur*; *de vergadering zal te 3 uur (om 3 uur) beginnen*.

2. **Halve uren**:—'t *Is half-twee*; *half-vijf*; *de vergadering zal om half-vijf beginnen*.

3. **Kwartieren**:—'t *Is kwartier vóór een*, *kwartier over twaalf*, *kwart vóór vier (vieren)*.

4. **Minuten**:—'t *Is vijf minuten vóór zes*; *drie minuten over vier*; *tien minuten vóór half-zeven*.

11. De leerling lette nog op 't volgende:

1. "*Miljoen*" is geen TELWOORD, maar een ZELFSTANDIG NAAMWOORD.
2. "*Honderden*" en "*duizenden*" worden altijd met **n** geschreven, omdat die woorden, als Meervouden gebruikt, geen TELWOORDEN meer zijn, maar ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN.
3. Volkomen onbepaalde hoeveelheden worden aldus uitgedrukt:
een stuk of twintig schapen;
een honderd of wat bomen.
4. Een *paar* betekent niet altijd juist "*twee*", maar *een klein getal*, als in: *hij is een paar dagen naar zijn familie gegaan.*
5. De schrijfwijzen 1.15 n.m., 8.30 v.m., 3.45 n.m., 7.20 v.m., enz. betekenen:
kwart over één namiddag;
half-negen voormiddag;
kwartier vóór vier namiddag;
tien minuten vóór half-acht vóórmiddag.

Zie de OEFENINGEN achter in 't Boek.

HOOFDSTUK VIII.

HET WERKWOORD.

1. Een Werkwoord is een woord, dat een werking of handeling uitdrukt.

2. Werkwoorden kunnen een wezenlike handeling te kennen geven, als: *lopen, spreken, zingen, lezen*; of zij kunnen een toestand aanwijzen, als: *rusten, leven, slapen, bestaan*.

Deze beide soorten noemt men **Echte Werkwoorden**.

Werkwoorden, die in verbinding met een **BIJVOEGELIK NAAMWOORD** of een **ZELFSTANDIG NAAMWOORD** een toestand aanduiden, noemt men **Onechte Werkwoorden**. Deze zijn: *zijn, worden, heten, blijven, schijnen, lijken, blijken*.

Men noemt deze Werkwoorden ook **Koppelwoorden**.

3. Het Werkwoord is het woord, dat de meeste vormveranderingen ondergaat. Al de verschillende vormen van een Werkwoord in geregelde orde opgenoemd, noemt men de **Vervoeging van een Werkwoord**. Het woord "*vervoegen*" heeft dezelfde betekenis als "*verbuigen*", d.w.z. *de vorm veranderen*.

4. De vormveranderingen van een Werkwoord hebben ten doel, aan te duiden:

1. of een persoon of ding iets doet, dan wel, of er iets aan gedaan wordt.—Deze vormverandering noemt men **Vorm**.

2. of een handeling wordt voorgesteld als een daad, een wens, een gebod, enz.—Deze vormverandering noemt men **Wijs**.
3. de tijd, wanneer een handeling plaats vindt.—Deze vormverandering noemt men **Tijd**.
4. welke persoon de werking verricht.—Deze vormverandering noemt men **Persoon**.
5. of een of meer personen in de handeling betrokken zijn.—Deze vormverandering noemt men **Getal**.
5. Het Werkwoord heeft twee Vormen: (1) de **Bedrijvende (Aktieve) Vorm**, en (2) de **Lijdende (Passieve) Vorm**.

In de **Bedrijvende Vorm** wordt voorgesteld, dat de persoon of zaak, waarvan men spreekt, zelf de werking doet; b.v.: *wij **leren** onze lessen*.

In de **Lijdende Vorm** wordt voorgesteld, dat de persoon of zaak, waarvan men spreekt, de werking ondergaat, of lijdt; b.v., *wij **werden gestraft***.

De **Lijdende Vorm** is kenbaar aan 't Werkwoord **worden**.

6. Het Werkwoord heeft vier Wijzen: (1) de **Aantonende Wijs**; (2) de **Aanvoegende Wijs**; (3) de **Gebiedende Wijs**; (4) de **Onbepaalde Wijs**.

De **Aantonende Wijs** stelt de handeling voor als een feit, een zekerheid, of ook als een natuurlijke, immer terugkerende daadzaak.

B.v.: *Morgen **verjaart** ik; Mijn moeder **heeft** mij **lief**; de aarde **draait** om de zon*.

De **Aanvoegende Wijs** stelt de handeling voor als een onzekerheid, een wens, of als iets, dat afhankelijk is van iets **anders**.

B.v.: *Uw naam **worde** geheiligd*.

*Uw koninkrijk **kome***.

*Uw **wil** **geschiede***.

*De gemeente **zing**e van Psalm 25 't tweede vers*.

***Leefde** mijn moeder nog maar!*

De **Gebiedende Wijs** stelt de handeling voor als een gebod, een begeerte, een verzoek, een raad.

B.v.: **Kom hier! Kind, houd op met dat lachen!**

Leef gelukkig, en schrijf mij spoedig!

De **Onbepaalde Wijs** noemt alleen de naam van de werking, zonder aan te geven, welke persoon die verricht. Men herkent hem aan 't woord **te** dat gewoonlijk bij 't Werkwoord gevoegd wordt. Hij wordt somtijds de Zelfstandignaamwoordelijke vorm van 't Werkwoord genoemd.

B.v.: **Het is mij beter te sterven, dan te leven.**

Het is mij goed, verdrukt geweest te zijn.

OPMERKING:—De toevoeging van 't woordje **om** aan de vorm van de Onbepaalde Wijs met **te**, wanneer die vorm zuiver als Onderwerp of Gezegde dienst doet, is niet gewenst. In Zuid-Afrika hoort men eigenlijk geen Onbepaalde Wijs-vorm zonder **om** gebruiken; de leerling lette echter op, dat de zuivere taal dit niet wettigt. 't Woord **om** duidt een doel of richting aan; b.v. *ik kwam om u te vragen*. Toch kan ook hier in de meeste gevallen voor gezegd worden: *Ik kwam u vragen*.

7. 't Werkwoord heeft drie Tijden: de **Tegenwoordige**, de **Verleden**, en de **Toekomende Tijd**.

Een handeling kan vandaag gebeuren—dat is in de **Tegenwoordige Tijd**.

Een handeling kan gisteren gebeurd zijn—dat is in de **Verleden Tijd**.

Een handeling kan morgen plaats vinden—dat is in de **Toekomende Tijd**.

B.v.: in de **TEGENWOORDIGE TIJD**: *de man loopt*.

in de **VERLEDEN TIJD**: *de man liep*.

in de **TOEKOMENDE TIJD**: *de man zal lopen*.

8. Spreekt men over iets, dat op 't **Tegenwoordige** oogenblik plaats vindt, dan kan men de handeling willen voorstellen als *nog voortgaande*, of als *afgedaan*. B.v.: *ik speel op 't oogenblik; ik heb vandaag veel gespeeld*.

Zo ook kan men zeggen in de **Verleden tijd**: *ik **speelde**, toen hij binnenkwam; ik **had gespeeld**, vóór ik naar school ging.*

Evenzo kan men ook in de **Toekomende tijd** zeggen: *morgen **zal ik u opzoeken**. Morgen, vóór de vergadering begint, **zal hij hier geweest zijn**.*

9. De drie tijden hebben dus dubbele vormen.

Wij hebben: (1) Een handeling, die in de tegenwoordige tijd nog voortgaat: **Onvolmaakte Tegenwoordige tijd**.

(2) Een handeling, die in de tegenwoordige tijd afgelopen is: **Volmaakte Tegenwoordige tijd**.

(3) Een handeling, die in de verleden tijd nog voortgaat: **Onvolmaakte Verleden Tijd**.

(4) Een handeling, die in de verleden tijd afgelopen is: **Volmaakte Verleden tijd**.

(5) Een handeling, die in de toekomende tijd nog voortgaat: **Onvolmaakte Toekomende Tijd**.

(6) Een handeling, die in de toekomende tijd afgelopen is: **Volmaakte Toekomende Tijd**.

10. 't Werkwoord heeft drie Personen, n.l., één vorm voor de **spreker**; één vorm voor de **aangesprokene**; en één vorm voor de **persoon, van wie men spreekt**. Men noemt ze: **Eerste, Tweede en Derde persoon**.

11. 't Werkwoord heeft twee getallen: een **Enkelvoudig** en een **Meervoudig** getal.

't **Enkelvoudig** getal wijst aan, dat er één persoon handelt;

't **Meervoudig** getal wijst aan, dat er twee of meer personen handelen.

12. De vormveranderingen, die 't Werkwoord heeft, om Personen en Getallen aan te wijzen, zijn onvolledigen daardoor onduidelik. Men gebruikt daarom **Persoonlike Voornaamwoorden**, om 't Werkwoord te helpen, de zui- vere betekenis aan te geven.

Daarom zegt men :

<i>ik leer</i>	=	1ste Persoon Enkelvoud
<i>ji (je of u) leert</i>	=	2de Persoon Enkelvoud
<i>hi leert</i>	=	3de Persoon Enkelvoud
<i>wij leren</i>	=	1ste Persoon Meervoud
<i>gi (of u) leert</i>	=	2de Persoon Meervoud
<i>jullie leren</i>	=	2de Persoon Meervoud
<i>zij leren</i>	=	3de Persoon Meervoud

13. 't Werkwoord heeft geen vormen voor alle Tijden, en moet daarom door andere Werkwoorden geholpen worden, om zijn tijden te volmaken.

B.v.: *ik leer*; *ik heb geleerd*; *ik leerde*; *ik had geleerd*;
ik zal leren; *ik zal geleerd hebben*; *ik ga*; *ik ben*
gegaan; *ik ging*; *ik was gegaan*; *ik zal gaan*; *ik*
zal gegaan zijn.

Werkwoorden, die andere Werkwoorden in de vervoe- ging helpen, worden **Hulpwerkwoorden** genoemd. Er zijn drie soorten van Hulpwerkwoorden.

- (1) Hulpwerkwoorden van de **Wijze**
- (2) Hulpwerkwoorden van de **Tijd**
- (3) Hulpwerkwoorden van de **Vorm**.

14. 't Werkwoord heeft geen vormen voor alle Wijzen, d.w.z. om alle verschillende voorstellingen van een hande- ling uit te drukken. 't Bedient zich daarom van de hulp van **Hulpwerkwoorden van de Wijze** (Modale Hulp- werkwoorden), welke zijn: *kunnen*, *moeten*, *mogen*, *willen*, *laten*, *durven*.

VOORBEELDEN: ik **kan** 't doen —drukt uit: ik ben in staat 't te doen.

ik **moet** 't doen—drukt uit: ik ben verplicht, 't te doen.

ik **mag** 't doen—drukt uit: ik heb verlof. 't te doen.

ik **wil** 't doen—drukt uit: ik ben gewillig, en ook: ik ben voornemens, 't te doen.

ik **laat** 't doen—drukt uit: ik laat 't doen toe, of: ik ben de oorzaak, dat iets gedaan wordt.

ik **durf** 't doen—drukt uit: ik heb de moed, 't te doen.

OPMERKING: In zinnen als—

Kind, je **zult** dat werk doen, d.i. ik **beveel** u, het te doen; of,—Wat u ook zegt, ik **zal** het doen, d.i. ik ben **voornemens**, het te doen,—wordt, het Ww. **zullen** ook als Modaal Hulpww. gebezigd.

15. 't Werkwoord heeft geen vormen voor alle Tijden. De Volmaakte Tijden worden met behulp van Hulpwerkwoorden gevormd. Deze Hulpww. van Tijd zijn: **hebben**, **zijn** en **zullen**.

16. 't Werkwoord heeft geen vormen om de Lijdende (Passieve) Vorm aan te duiden, en bedient zich daarom van 't Hulpwerkwoord **worden** dat men 't Hulpwerkwoord van de Lijdende Vorm noemt: b.v. *de stad wordt verwoest*; *het land is verwoest (geworden)*.

Let wel: Dit Hulpww. *worden* bedient zich ook al weer van een Hulpww. (*zijn*) om zijn voltooide (volmaakte) tijden te maken. Men heeft dus in die tijden van de Lijdende Vorm met twee Hulpwerkww. te doen. 't Spraakgebruik weigert dit, en eist korthedshalve, dat "*geworden*" in zulke zinnen weggelaten zal worden. Men zegt daarom eenvoudig: *Het land is door de vijand verwoest*, en laat "*geworden*" onuitgesproken. Op die wijze kan men aannemen, dat 't Hulpww. *zijn* tans als Hulpww. van de Lijdende Vorm in de Volmaakte tijden dienst doet, en *worden* in de Onvolmaakte.

OPMERKING:

Hebben, in de betekenis van *bezitten*; **zijn**, in de betekenis van *bestaan*; **worden**, in de betekenis van *ontstaan*, zijn natuurlijk geen Hulp-, maar Zelfstandige Werkwoorden. B.v. *Mijn vader heeft een tuin*;

Er zijn veel slangen in deze buurt;

De wereld is uit niets geworden.

17. 't Werkwoord **zullen** heeft slechts een ONVOLMAAKT TEGENWOORDIGE, en een ONVOLMAAKT VERLEDEN TIJD.

Onvolm. Teg. Tijd.

ik zal
jij (je) zult
hij (u) zal
wij zullen
jullie zullen
(gij, u zult)
zij zullen

Onvolm. Verl. Tijd

ik zou
jij (je) zou
hij (u) zou
wij zouden
jullie zouden
(gij, u zou)
zij zouden

De beide andere Hulpwerkwoorden van de Tijd, **hebben** en **zijn**, benevens 't Hulpwerkwoord van de Lijdende Vorm, **worden**, hebben een volledige vervoeging, welke hier volgt.

Vervoeging van de Hulpwerk-
woorden van de volmaakte
tijden.

Vervoeging van
het Hulpww.
van de Lij-
dende Vorm.

HEBBEN en ZIJN.

WORDEN.

Aantonende Wijs.

Onvolmaakt Tegenwoordige Tijd.

1. ik heb
2. jij (je) hebt
3. hij (u) heeft

1. ik ben
2. jij (je) zijt (bent)
3. hij (u) is

1. ik word
2. jij (je) wordt
3. hij (u) wordt

1. wij hebben
2. jullie hebben
(gij, u hebt)
3. zij hebben

1. wij zijn
2. jullie zijn*
(gij, u zijt)
3. zij zijn

1. wij worden
2. jullie worden
(gij, u wordt)
3. zij worden

*Soms ook: jullie bent.

Volmaakt Tegenwoordige Tijd.

1. ik heb gehad	1. ik ben geweest	1. ik ben geworden
2. jij hebt gehad	2. jij zijt geweest	2. jij zijt geworden
3. hij (u) heeft gehad	3. hij (u) is geweest	3. hij (u) is geworden
1. wij hebben gehad	1. wij zijn geweest	1. wij zijn geworden
2. jullie hebben gehad	2. jullie zijn geweest	2. jullie zijn geworden
(gij, u hebt gehad)	(gij, u zijt geweest)	(gij, u zijt geworden)
3. zij hebben gehad	3. zij zijn geweest	3. zij zijn geworden

Onvolmaakt Verleden Tijd.

1. ik had	1. ik was	1. ik werd
2. jij hadt	2. jij waart	2. jij werdt
3. hij (u) had	3. hij (u) was	3. hij (u) werd
1. wij hadden	1. wij waren	1. wij werden
2. jullie hadden	2. jullie waren	2. jullie werden
(gij, u hadt)	(gij, u waart)	(gij, u werdt)
3. zij hadden	3. zij waren	3. zij werden

Volmaakt Verleden Tijd.

1. ik had gehad	1. ik was geweest	1. ik was geworden
2. jij hadt gehad	2. jij waart geweest,	2. jij waart geworden
enz.	enz.	enz.

Onvolmaakt Toekomende Tijd.

1. ik zal hebben	1. ik zal zijn	1. ik zal worden
2. jij zult hebben	2. jij zult zijn	2. jij zult worden
3. hij (u) zal hebben	3. hij (u) zal zijn	3. hij (u) zal worden
1. wij zullen hebben	1. wij zullen zijn	1. wij zullen worden
2. jullie zullen hebben	2. jullie zullen zijn	2. jullie zullen worden
(gij, u zult hebben)	(gij, u zult zijn)	(gij, u zult worden)
3. zij zullen hebben	3. zij zullen zijn	3. zij zullen worden

Volmaakt Toekomende Tijd.

1. ik zal gehad hebben, enz.	1. ik zal geweest zijn, enz.	1. ik zal geworden zijn, enz.

*Aanvoegende Wijs.**Onvolmaakt Tegenwoordige Tijd.*

1. ik hebbe	1. ik zij	1. ik worde
2. jij (je) hebbet	2. jij (je) zijt	2. jij (je) wordet
3. hij (u) hebbe	3. hij (u) zij	3. hij (u) worde
1. wij hebben	1. wij zijn	1. wij worden
2. jullie hebben	2. jullie zijn	2. jullie worden
(gij, u hebt)	(gij, u zijt)	(gij, u wordet)
3. zij hebben	3. zij zijn	3. zij worden

Volmaakt Tegenwoordige Tijd.

1. ik hebbe gehad	1. ik zij geweest	1. ik zij geworden
2. jij hebbet gehad	2. jij zijt geweest,	2. jij zijt geworden,
enz.	enz.	enz.

Onvolmaakt Verleden Tijd.

1. ik hadde	1. ik ware	1. ik werde
2. jij (je) haddet	2. jij (je) waret	2. jij (je) werdet
3. hij (u) hadde	3. hij (u) ware	3. hij (u) wêrde
1. wij hadden	1. wij waren	1. wij werden
2. jullie hadden	2. jullie waren	2. jullie werden
(gij, u haddet)	(gij, u waret)	(gij, u werdet)
3. zij hadden	3. zij waren	3. zij werden

Volmaakt Verleden Tijd.

1. ik hadde gehad, enz.	1. ik ware geweest, enz.	1. ik ware geworden, enz.
----------------------------	-----------------------------	------------------------------

Onvolmaakt Toekomende Tijd.

1. ik zou hebben	1. ik zou zijn	1. ik zou worden
2. jij zoudt hebben	2. jij zoudt zijn	2. jij zoudt worden
3. hij (u) zou hebben	3. hij (u) zou zijn	3. hij (u) zou worden
1. wij zouden hebben	1. wij zouden zijn	1. wij zouden worden
2. jullie zouden hebben	2. jullie zouden zijn	2. jullie zouden worden
3. zij zouden hebben	3. zij zouden zijn	3. zij zouden worden

Volmaakt Toekomende Tijd.

1. ik zou gehad hebben, enz.	1. ik zou geweest zijn, enz.	1. ik zou geworden zijn, enz.
------------------------------	------------------------------	-------------------------------

*Gebiedende Wijs.**Enkelvoud**Enkelvoud.**Enkelvoud.*

1. (laat mij hebben)	1. (laat mij zijn)	1. (laat mij worden)
2. heb	2. wees	2. word
3. (laat hem hebben)	3. (laat hem zijn)	3. (laat hem worden)

*Meervoud.**Meervoud.**Meervoud.*

1. (laat ons hebben)	1. (laat ons zijn)	1. (laat ons worden)
2. hebt	2. weest	2. wordt
3. (laat hen hebben)	3. (laat hen zijn)	3. (laat hen worden)

*Onbepaalde Wijs.**Onvolmaakt Tegenwoordige Tijd.*

(te) hebben	(te) zijn	(te) worden
-------------	-----------	-------------

Volmaakt Tegenwoordige Tijd.

(te) hebben gehad	(te) zijn geweest	(te) zijn geworden
-------------------	-------------------	--------------------

Onvolmaakt Toekomende Tijd.

(te) zullen hebben	(te) zullen zijn	(te) zullen worden
--------------------	------------------	--------------------

Volmaakt Toekomende Tijd.

(te) zullen gehad hebben	(te) zullen geweest zijn	(te) zullen geworden zijn
-----------------------------	-----------------------------	------------------------------

Deelwoorden.*Tegenwoordig Deelwoord.*

hebbende	zijnde	wordende
----------	--------	----------

Verleden Deelwoord.

gehad	geweest	geworden
-------	---------	----------

18. De Onbepaalde Wijs van alle hollandse Werkwoorden, behalve die van **staan, gaan, slaan, doen, zien en zijn** eindigt op **en**; b.v., *zoeken, denken, vinden, leren, malen*. Als men die uitgang **en** van een Werkwoord wegneemt, houdt men de **Stam** over, de vorm waarvan echter door de uitspraak dikwels gewijzigd wordt.

<i>Onbepaalde Wijs.</i>	<i>Uitgang.</i>	<i>Stam.</i>
leren	en	ler (leer)
zitten	en	zitt (zit)
schrijven	en	schrijv (schrijf)
lezen	en	lez (lees)
maken	en	mak (maak)
liggen	en	ligg (lig)
vragen	en	vrag (vraag)
huren	en	hur (huur)
staan	n	staa (sta)
gaan	n	gaa (ga)
doen	n	doe
zien	n	zie

't Is noodzakelijk, van ieder Werkwoord de *Stam* te kunnen bepalen, omdat de wijze van vervoegen niet voor alle Werkwoorden dezelfde is, en onderscheiden wordt naar de veranderingen, die in de *Stam* plaats hebben.

19. Er zijn vier verschillende wijzen van Vervoeging:

- (1) de **Zwakke** Vervoeging.
- (2) de **Sterke** Vervoeging.
- (3) de **Gemengde** Vervoeging.
- (4) de **Onregelmatige** Vervoeging.

20. De Zwakke Vervoeging wordt onderscheiden:

- (1) Doordat de Stamklinker van 't Werkwoord onveranderd blijft;
- (2) Doordat de Onvolmaakte Tijd eindigt op *de* of *te*;
- (3) Doordat 't Verleden Deelwoord eindigt op *d* of *t*.

OPMERKINGEN:

- (1) De Verleden Tijd van een **Zwak** Werkwoord eindigt op *te*, en zijn Verleden Deelwoord op *t*, wanneer zijn stam eindigt op een van de medeklinkers, die men in "*'t kofschip*" vindt, te weten *t, k, f, s, ch, p*. In alle andere gevallen eindigt de Verleden Tijd op *de*, en 't Verleden Deelwoord op *d*.
- (2) De eindletters *t* en *s* worden in de Verleden Tijd alleen dan door *te* gevolgd, wanneer die letters in de Onbep. Wijs-vorm voorkomen. Heeft de Onbep. Wijs daarentegen *v* of *z*, dan neemt de Verleden Tijd *de*; b.v., *strafte, giste*, maar *loofde, raasde*.
- (3) Zwakke werkwoorden, wier stam op *d* of *t* eindigt, krijgen door toevoeging van 't gewone *de* of *te* van de Verleden tijd een dubbele *d* of *t*: ik *wijdde*, ik *verleidde*, ik *redde*, ik *rustte*, ik *twistte*, ik *spitte*.

Voorbeelden van Zwakke Vervoeging:

<i>Werkwoord.</i>	<i>Stam.</i>	<i>Verleden Tijd.</i>	<i>Verleden Deelwoord.</i>
spitten	spit	spitte	gespit
raken	raak	raakte	geraakt
straffen	straf	strafte	gestraft
lossen	los	loste	gelost
kuchen	kuch	kuchte	gekucht
slepen	sleep	sleepte	gesleept
vrezen	vrees	vreesde	gevreesd
loven	loof	loofde	geloofd
schrobben	schrob	schrobde	geschrobd
plagen	plaag	plaagde	geplaagd
draaien	draai	draaide	gedraaid
loeien	loei	loei	geloeid

21. De Sterke Vervoeging wordt onderscheiden:

- (1) Doordat de klinker van de stam in de Verleden Tijd, of zowel in de Verleden Tijd als in 't Verleden Deelwoord wordt verwisseld;
- (2) Doordat 't Verleden Deelwoord altijd eindigt op *en*.

Voorbeelden van Sterke Vervoeging:

<i>Werkwoord.</i>	<i>Stam.</i>	<i>Verleden Tijd.</i>	<i>Verleden Deelwoord.</i>
prijzen	prijs	prees	geprezen
lezen	lees	las	gelezen

(Zie verder de lijst in par. 31.)

22. De Gemengde Vervoeging wordt daardoor onderscheiden, dat de Werkwoorden, die ertoe behoren, gedeeltelijk Zwak zijn, en gedeeltelijk Sterk. De meeste Gemengde Werkwoorden zijn vroeger Sterk geweest, maar zijn langzamerhand, door onoplettendheid van 't volk, of in hun Verleden Tijd, of in hun Verleden Deelwoord, Zwak geworden.

Voorbeelden van Gemengde Vervoeging:

<i>Werkwoord.</i>	<i>Stam.</i>	<i>Verleden Tijd.</i>	<i>Verleden Deelwoord.</i>
waaien	waai	woel	gewaaid

(Zie verder de lijst in par. 28.)

23. De Onregelmatige Vervoeging wordt gekenmerkt door verschillende veranderingen van de medeklinkers van de stam, zonder dat er regels voor die veranderingen bestaan. Bij een enkel, n.l. *zijn*, worden verschillende stammen tot één Werkwoord samengevoegd.

Voorbeelden van Onregelmatige Vervoeging:

<i>Werkwoord</i>	<i>Stam.</i>	<i>Verleden Tijd.</i>	<i>Verleden Deelwoord.</i>
kopen	koop	kocht	gekocht
staan	sta	stond	gestaan

(Zie verder de lijst in par. 29.)

24. Vervoeging van 't ZWAKKE Werkwoord: *LEREN.*

Aantonende Wijs.

Aanvoegende Wijs.

Onvolmaakt Tegenwoordige Tijd.

1. ik leer
2. jij (je) leert
3. hij (u) leert

1. ik lere
2. jij (je) leret
3. hij (u) lere

1. wij leren
2. jullie leren
(gij, u leert)
3. zij leren

1. wij leren
2. jullie leren
(gij, u leret)
3. zij leren

Volmaakt Tegenwoordige Tijd.

1. ik heb geleerd
2. jij hebt geleerd
3. hij heeft geleerd

1. ik hebbe geleerd
2. jij hebbet geleerd
3. hij hebbe geleerd

1. wij hebben geleerd
2. jullie hebben geleerd
3. zij hebben geleerd

1. wij hebben geleerd
2. jullie hebben geleerd
3. zij hebben geleerd

Onvolmaakt Verleden Tijd.

1. ik leerde
2. jij (je) leerdet
3. hij (u) leerde

1. ik leerde
2. jij (je) leerdet
3. hij (u) leerde

1. wij leerden
2. jullie leerden
(gij, u leerdet)
3. zij leerden

1. wij leerden
2. jullie leerden
(gij, u leerdet)
3. zij leerden

Volmaakt Verleden Tijd.

1. ik had geleerd
2. jij hadt geleerd, enz.

1. ik hadde geleerd
2. jij haddet geleerd, enz.

Onvolmaakt Toekomende Tijd.

1. ik zal leren
2. jij zult leren
3. hij (u) zal leren

1. ik zou leren
2. jij zoudt leren
3. hij (u) zou leren

1. wij zullen leren
2. jullie zullen leren
3. zij zullen leren

1. wij zouden leren
2. jullie zouden leren
3. zij zouden leren

Volmaakt Toekomende Tijd.

ik zal geleerd hebben, enz.

ik zou geleerd hebben, enz.

Gebiedende Wiis.

Enkelvoud.

1. (laat mij leren)
2. leer
3. (laat hem leren)

Meervoud.

1. (laat ons leren)
2. leert
3. (laat hen leren)

Onbepaalde Wijs.

<i>Onvolmaakt Tegenw. Tijd.</i>	<i>Onvolmaakt Toekomende Tijd</i>
(te) leren	(te) zullen leren
1. <i>Ik heb geleerd dat de mens een dier is.</i> 2. <i>Ik heb geleerd dat de mens een dier is.</i> 3. <i>Ik heb geleerd dat de mens een dier is.</i> 4. <i>Ik heb geleerd dat de mens een dier is.</i> 5. <i>Ik heb geleerd dat de mens een dier is.</i> 6. <i>Ik heb geleerd dat de mens een dier is.</i> 7. <i>Ik heb geleerd dat de mens een dier is.</i> 8. <i>Ik heb geleerd dat de mens een dier is.</i> 9. <i>Ik heb geleerd dat de mens een dier is.</i> 10. <i>Ik heb geleerd dat de mens een dier is.</i>	1. <i>Ik zal leren dat de mens een dier is.</i> 2. <i>Ik zal leren dat de mens een dier is.</i> 3. <i>Ik zal leren dat de mens een dier is.</i> 4. <i>Ik zal leren dat de mens een dier is.</i> 5. <i>Ik zal leren dat de mens een dier is.</i> 6. <i>Ik zal leren dat de mens een dier is.</i> 7. <i>Ik zal leren dat de mens een dier is.</i> 8. <i>Ik zal leren dat de mens een dier is.</i> 9. <i>Ik zal leren dat de mens een dier is.</i> 10. <i>Ik zal leren dat de mens een dier is.</i>

<i>Volmaakt Tegenw. Tijd.</i>	<i>Volmaakt Toekomende Tijd.</i>
geleerd (te) hebben	geleerd (te) zullen hebben

Deelwoorden.

Tegenwoordig Deelwoord:— *lerende*.

Verleden Deelwoord :—geleerd.

25. Vervoeqing van 't STERKE Werkwoord:

SPRINGEN.

Aantonende Wijs.

Aanvoegende Wijs.

Onvolmaakt Tegenwoordige Tijd.

1. ik spring	1. ik springe
2. jij (je) springt	2. jij (je) springet
3. hij (u) springt	3. hij (u) springe
1. wij springen	1. wij springen
2. jullie springen	2. jullie springen
(gij, u springt)	(gij, u springet)
3. zij springen	3. zij springen

Volmaakt Tegenwoordige Tijd.

1. ik heb (of ben) gesprongen	1. ik hebbe (of zij) gesprongen
2. jlj hebt (of zijt, bent) gesprongen, enz.	2. jlj hebbet (of zijt) gesprongen, enz.

Onvolmaakt Verleden Tijd.

1. ik sprong	1. ik spronge
2. <i>ij</i> (je) sprongt	2. <i>ij</i> (je) spronget
3. <i>hi</i> (u) sprong	3. <i>hi</i> (u) spronge
1. wij sprongen	1. wij sprongen
2. jullie sprongen	2. jullie sprongen
(<i>gij</i> , u sprongt)	(<i>gij</i> , u spronget)
3. <i>zij</i> sprongen	3. <i>zij</i> sprongen

Volmaakt Verleden Tijd.

1. ik had (of was) gesprongen, 1. ik hadde (of ware) gespron-
enz. gen, enz.

Onvolmaakt Toekomende Tijd.

1. ik zal springen	1. ik zou springen
2. jij zult springen	2. jij zoudt springen
3. hij (u) zal springen	3. hij (u) zou springen
1. wij zullen springen	1. wij zouden springen
2. jullie zullen springen	2. jullie zouden springen
3. zij zullen springen	3. zij zouden springen

Volmaakt Toekomende Tijd.

1. ik zal gesprongen hebben
(of zijn), enz. | 1. ik zou gesprongen hebben
(of zijn), enz. |
|--|--|

Gebiedende Wijs.*Enkelvoud.*

1. (laat mij springen)
2. spring
3. (laat hem springen)

Meervoud.

1. (laat ons springen)
2. springt
3. (laat hen springen)

Onbepaalde Wijs.*Onvolmaakt Tegenwoordige Tijd.*

(te) springen

*Volmaakt Tegenwoordige Tijd.*gesprongen (te) hebben
(of zijn)*Onvolmaakt Toekomende Tijd.*

(te) zullen springen

*Volmaakt Toekomende Tijd.*gesprongen (te) zullen hebben
(of zijn)**Deelwoorden.**

Tegenwoordig Deelwoord :—springende.

Verleden Deelwoord :—gesprongen.

OPMERKINGEN :

- (1) De 3de persoon Enkelvoud van de Tegenwoordige Tijd van alle hollandse Werkwoorden gaat uit op **t**: hij leert, hij springt.

Uitgezonderd:

<i>hij mag</i>	} vroeger verleden tijden	<i>hij is</i> —t afgeworpen
<i>hij zal</i>		<i>hij wil</i> —vroeger wille
<i>hij kan</i>		(Aanv. Wijs)

HET WERKWOORD

- (2) De 3de persoon Enkelvoud van de Verleden Tijd van Zwakke en Sterke Werkwoorden gaat *nooit* op *t* uit: *hij leerde, hij sprong.*
- (3) In de Vragende Vorm en bij andere gelegenheden, wanneer 't Pers. Voornw. achter 't Werkw. staat, verliest de tweede Persoon Enkelvoud gewoonlijk zijn *t*; b.v., *kom je? wil je? Al wou je ook, je kunt niet.*

Jullie wordt gevolgd door dezelfde vorm als die voor de 1ste en 3de persoon Meervoud. In de Vragende Vorm wijkt de spreektaal dikwels van deze bepaling af; b.v.: *willen jullie? of wil jullie? kommen jullie? of kom jullie? zijn jullie? of ben jullie?*

26. Vervoeging van het ONREGELMATIGE Werkwoord:

GAAN.

Aantonende Wijs.

Aanvoegende Wijs.

Onvolmaakt Tegenwoordige Tijd.

1. ik ga
2. jij (je) gaat
2. hij (u) gaat

1. ik ga
2. jij (je) gaat
3. hij (u) ga

1. wij gaan
1. jullie gaan
(gij, u gaat)
3. zij gaan

1. wij gaan
2. jullie gaan
(gij, u gaat)
3. zij gaan

Volmaakt Tegenwoordige Tijd.

1. ik ben gegaan
2. jij zijt gegaan
3. hij (u) is gegaan

1. ik zij gegaan
2. jij zijt gegaan
3. hij (u) zij gegaan

1. wij zijn gegaan, enz.

1. wij zijn gegaan, enz.

Onvolmaakt Verleden Tijd.

1. ik ging
2. jij (je) gingt
3. hij (u) ging

1. ik ginge
2. jij (je) ginget
3. hij (u) ginge

1. wij gingen
2. jullie gingen
(gij, u gingt)
3. zij gingen

1. wij gingen
2. jullie gingen
(gij, u ginget)
3. zij gingen

Volmaakt Verleden Tijd.

1. ik was gegaan, enz. 1. ik ware gegaan, enz.

Onvolmaakt Toekomende Tijd.

1. ik zal gaan, enz. 1. ik zou gaan, enz.

Volmaakt Toekomende Tijd.

1. ik zal gegaan zijn, enz. 1. ik zou gegaan zijn, enz.

Gebiedende Wijs.*Enkelvoud.**Meervoud.*

1. (laat mij gaan)	1. (laat ons gaan)
2. ga	2. gaat.
3. (laat hem gaan)	3. (laat hen gaan)

Onbepaalde Wijs.

<i>Onvolmaakt Tegenwoordige Tijd.</i>	<i>Onvolmaakt Toekomende Tijd.</i>
---	--

(te) gaan

(te) zullen gaan

<i>Volmaakt Tegenwoordige Tijd.</i>	<i>Volmaakt Toekomende Tijd.</i>
---	--------------------------------------

gegaan (te) zijn

gegaan (te) zullen zijn

Deelwoorden.

Tegenwoordig Deelwoord:—gaande

Verleden Deelwoord:—gegaan.

27. Sommige Werkwoorden bedienen zich voor de vorming van hun Volmaakte tijden van 't Hulpwerkwoord **hebben**, en andere van 't Hulpwerkwoord **zijn**. Om 't onderscheid te kennen in 't gebruik van deze twee Hulpwerkwoorden, dienen de volgende regels:

- (1) 't Werkwoord **zijn** is 't enige, dat gebruikt kan worden in de Lijdende (Passieve) vorm.
- (2) 't Werkwoord **zijn** wordt gebruikt in de vervoeging van de Werkwoorden: *zijn, blijven, worden, ontstaan, geschieden, gebeuren en voorvallen*:

terwijl de Werkwoorden *bestaan*, *plaats hebben* en *plaats grijpen* zich bedienen van 't Werkw. **hebben**.

- (3) 't Werkwoord **zijn** wordt gebruikt, om bij Onovergankelijke Werkwoorden *beweging van de ene plaats naar de andere* of *overgang van de ene toestand in de andere* aan te duiden; b.v. *de vogel is de kamer uitgevlogen*; *de man is van 't dak gevallen*; *ik ben 't dorp uitgewandeld*.

Wil men alleen een beweging uitdrukken, *zonder overgang naar een andere plaats* daarbij aan te duiden, dan gebruikt men **hebben**; b.v.: *ik heb 't dorp rondgewandeld*; *de vogel heeft in de kamer heen en weer gevlogen*.

28. Lijst van Gemengde Werkwoorden.

<i>Onbepaalde Wijs.</i>	<i>Verleden Tijd.</i>	<i>Verleden Deelwoord.</i>
1. bakken	bakte	gehakken
2. bannen	bande	gebannen
3. barsten	barstte	gebarsten
4. braden	braadde	gebraden
5. brouwen	brouwde	gebrouwen
6. heten	heette	geheten
7. jagen	joeg	gejaagd
8. lachen	lachte	gelachen
9. laden	laadde	geladen
10. malen	maalde	gemalen
11. raden	ried	geraden
12. scheiden	scheidde	gescheiden
13. spannen	spande	gespannen
14. spouwen	spouwde	gespouwen
15. stoten	stootte	gestoten
16. vouwen	vouwde	gevouwen
17. vragen	vroeg	gevraagd
18. waaien	woel	gewaaid
19. weven	weefde	geweven
20. wreken	wreekte	gewroken
21. zouten	zoutte	gezouten

29. Lijst van Onregelmatige Werkwoorden.

<i>Onbepaalde Wijs.</i>	<i>Verleden Tijd.</i>	<i>Verleden Deelwoord.</i>
1. brengen (<i>brangen</i>)	bracht (<i>brangede</i>)	gebracht
2. denken (<i>danken</i>)	dacht (<i>dankede</i>)	gedacht
3. dunken	docht	gedocht
4. houden (<i>holden</i>)	hield	gehouden
5. kopen	kocht (<i>kopede</i>)	gekocht
6. werken (<i>worken</i>)	wrocht (<i>workede</i>)	gewrocht
7. zoeken	zocht (<i>zoekede</i>)	gezocht
8. plegen	placht	(ontbreekt)
9. hebben (<i>haven</i>)	had (<i>havede</i>)	gehad
10. weten	wist (<i>witste</i>)	geweten
11. moeten	moest	gemoeten
12. durven	durst	gedurfd
13. kunnen (<i>ik en hij kan</i>)	kon	gekund
14. houden	hield	gehouden
15. mogen (<i>ik en hij mag</i>)	mocht	gemocht
16. zullen (<i>ik en hij zal</i>)	zou (<i>zoldede</i>)	(ontbreekt)
17. willen (<i>hij wil</i>)	wou (<i>wolde</i>)	gewild
18. doen (<i>daan</i>)	deed	gedaan
19. gaan (<i>gangen</i>)	ging	gegaan
20. slaan (<i>slagen</i>)	sloeg	geslagen
21. staan (<i>standen</i>)	stond	gestaan
22. zien (<i>zegen</i>)	zag	gezien
23. komen (<i>kwamen</i>)	kwam	gekomen
24. zijn of wezen	was	geweest

30. Bedrijvende (Aktieve)

Lijdende (Passieve)

Vorm.

Vorm.

Vergelijking van de Vervoeging van het Werkwoord *noemen* in beide vormen.

AANTONENDE WIJS.

AANTONENDE WIJS.

Onvolmaakt Tegenwoordige Tijd.

1. ik noem
2. jij noemt
3. hij noemt

1. ik *word* genoemd
2. jij *wordt* genoemd
3. bij *wordt* genoemd

1. wij noemen
4. jullie noemen
3. zij noemen

1. wij *worden* genoemd
2. jullie *worden* genoemd
3. zij *worden* genoemd

Volmaakt Tegenwoordige Tijd.

1. ik heb genoemd, enz. 1. ik *ben* genoemd (*geworden*) enz.

Onvolmaakt Verleden Tijd.

1. ik noemde, enz. 1. ik *werd* genoemd, enz.

Volmaakt Verleden Tijd.

1. ik had genoemd, enz. 1. ik *was* genoemd (*geworden*) enz.

Onvolmaakt Toekomende Tijd.

1. ik zal noemen, enz. 1. ik *zal* genoemd worden, enz.

Volmaakt Toekomende Tijd.

1. ik zal genoemd hebben, enz. 1. ik *zal* genoemd (*geworden*) *zijn*,
enz.

Opmerkingen:

1. Alleen zulke zinnen kunnen in de Lijdende Vorm worden overgezet, die een Direkt of Lijdend Voorwerp bezitten; b.v., *de vrouw snijdt 't brood* (Bedrijvend), wordt: *'t brood wordt door de vrouw gesneden* (Lijdend). Zinnen als: *er wordt gedanst*; *er werd geschoten*—staan oorspronkelijk voor: *dansen wordt*; *schieten werd*. “Worden” betekent hier dus “geschieden” of “plaats vinden”. Zij zijn daarom alleen in *vorm*, en niet in *betekenis* passief.
2. Om een Bedrijvende zin in de Lijdende Vorm over te zetten, neemt men 't Lijdende (*direkte*) Voorwerp van de Bedrijvende zin, en maakt dat tot Onderwerp van de Lijdende zin, met gebruik van dezelfde tijd van 't Werkwoord: b.v. *de slagcr slachtte de koe*, wordt—*de koe werd door de slager geslacht*. Zie par. 32.
3. Wanneer een Bedrijvende zin 't Voornaamwoord **men** tot Onderwerp heeft, kan die zin wel Lijdend gemaakt worden, maar 't woord **men** moet er uitvallen;

b.v. *Men heeft mij een boodschap gebracht*, wordt—*een boodschap is mij gebracht (geworden)*,—of: *er is mij een boodschap gebracht*.

4. De Onbepaalde Wijs van de Werkwoorden komt gewoonlijk voor in verbintenis met 't Voorzetsel **te**. Dit Voorzetsel wordt echter weggelaten:

(a) na de Werkwoorden *doen, gaan, horen, komen, leren, roelen, zien*; b.v. *wij zien hem **komen**; wij gaan hem **helpen***.

(b) na de Hulpwerkwoorden *durven, kunnen, moeten, laten, mogen, willen, zullen*; b.v. *wij durven niet **kijken**; zij laten mij **halen***.

(c) als Onderwerp of Gezegde van een zin; b.v.: **gehoorzamen** is beter dan brandoffer.

5. **Leggen** en **zeggen** zijn Zwak, ofschoon hun **g** in de Verleden Tijd in **i** wordt veranderd: *ik **leide**; hij **zeide***. Deze vormen worden verkort tot **lei** en **zei**.

6. Vier van de Werkwoorden, die als hulp voor andere gebruikt worden, worden door een Verleden Deelwoord gevolgd, n.l. *hebben, zijn, worden* en (enkele malen) *komen*; b.v.: *Hij heeft **gelezen**; zij is **gegaan**; wij worden **gehaald**; hij kwam **aangelopen*** (waarvoor men even goed zeggen kan: *hij kwam **aanlopen***).

De leerling moet in 't oog houden, dat alle andere Hulpwerkwoorden met de Onbepaalde Wijs van 't hoofdwerkwoord worden gebruikt, en niet door 't Verleden Deelwoord kunnen gevolgd worden; b.v. *hij **leert** mij **lezen**; hij **hielp** mij **spitten***. In onze omgangstaal worden dergelijke Onbepaalde Wijs-vormen dikwels vermeden door een Voorwerpszin; b.v. *hoor die bij gonzen* wordt: *hoor, hoe die bij gonst*; *voelde je hem steken?* wordt: *voelde je. hoe hij stak?*

7. 't Hollands laat 't gebruik van verschillende Werkwoorden achter elkander toe, als b.v. in: *Hij zou 't hebben laten vallen*. Over dit gebruik merke de leerling 't volgende op:

(1) een Infinitief (Onb. Wijs), die op een Verleden Deelwoord volgt, geeft aan laatstgenoemde de Infinitief-vorm; b.v. *Hij gaat werken; hij ging werken; hij is gaan werken; hij was gaan werken; hij zal gaan werken; hij zal zijn gaan werken*. Als men deze zinnen in de afrikaanse zinsbouw overzet, worden de delen duidelijker onderscheiden: *Hij gaat om te werken; hij ging om te werken; hij is gegaan om te werken; hij was gegaan om te werken; hij zal gaan om te werken; hij zal gegaan zijn om te werken*. Zulke zinnen zijn echter niet juist Hollands, en de leerling behoort zich de eerstgenoemde wijze van uitdrukking eigen te maken.

Men zegt op gelijke wijze:

Zij is mij komen bezoeken (voor: gekomen)

Hij heeft mij helpen trekken (voor: geholpen)

Zelfs hoort men in Holland: *Hij is wezen baden*.

(2) Afrikaanse uitdrukkingen als: *Ik zou dit verkocht heeft* (voor: hebben); *Zij zal zeker niet genood word* (voor: worden), zijn daaruit ontstaan, dat men 't feit uit 't oog heeft verloren, dat er in een zin niet meer dan één verbogen Werkw. kan voorkomen. In eerstgenoemde zin dus is 't gebruik van *zou* en *heeft* samen een onmogelijkheid. In een rij Werkwoorden als: *hij zou 't hebben laten vallen*, kan er slechts één verbogen Werkw. (*zou*) opgenomen worden. De andere zijn Infinitieven, of Deelwoorden in de vorm van Infinitieven.

31. Lijst van Sterke Werkwoorden.

<i>Onbepaalde</i>	<i>Verleden</i>	<i>Verleden</i>
<i>Wijs.</i>	<i>Tijd.</i>	<i>Deelwoord.</i>
1. bederven	bedierf	bedorven
2. bedriegen	bedroog	bedrogen
3. beginnen	begon	begonnen
4. bergen	borg	geborgen
5. bevelen	beval	bevolen
6. bezinnen	bezon	bezonnen
7. bezwijken	bezwEEK	bezweken
8. bidden	bad	gebeden
9. bieden	bood	geboden
10. binden	bond	gebonden
11. bijten	beet	gebeten
12. blazen	blies	geblazen
13. blijken	bleek	gebleken
14. blijven	bleef	gebleven
15. blinken	blonk	geblonken
16. breken	brak	gebroken
17. buigen	boog	gebogen
18. delven	dolf	gedolven
19. dingen	dong	gedongen
20. dragen	droeg	gedragen
21. dringen	drong	gedrongen
22. drijven	dreef	gedreven
23. drinken	dronk	gedronken
24. druipen	droop	gedropen
25. duiken	dook	gedoken
26. dwingen	dwong	gedwongen
27. eten	at	gegeten
28. fluiten	floot	gefloten
29. gelden	gold	gegolden
30. gelijken	geleek	geleken
31. genezen	genas	genezen
32. genieten	genoot	genoten
33. geven	gaf	gegeven
34. gieten	goot	gegoten
35. glijden	gleed	gegleden
36. glimmen	glom	geglommen
37. graven	groef	gegraven
38. grijpen	greep	gegrepen
39. hangen	hing	gehangen
40. heffen	hief	geheven
41. helpen	hielp	geholpen
42. hijsen	hees	gehesen
43. houwen	hieuw	gehouden
44. kerven	korf	gekorven
45. kiezen	koos	gekozen
46. kijken	keek	gekeken
47. kijven	keef	gegeven
48. klimmen	klom	geklommen

<i>Onbepaalde Wijs.</i>	<i>Verleden Tijd.</i>	<i>Verleden Deelwoord.</i>
49. klinken	klonk	geklonken
50. kluiven	kloof	gekloven
51. knippen	kneep	geknepen
52. krijgen	kreeg	gekregen
53. krimpen	kromp	gekrompen
54. krijten	kreet	gekreten
55. krijzen	krees	gekresen
56. kruien	krooi	gekrooien
57. kruipen	kroop	gekropen
58. kwijten	kweet	gekweeten
59. laten	liet	gelaten
60. lezen	las	gelezen
61. liegen	loog	gelogen
62. liggen	lag	gelegen
63. lijden	leed	geleden
64. lijken	leek	geleken
65. lopen	liep	gelopen
66. luiken	look	geloken
67. melken	molk	gemolken
68. meten	mat	gemeten
69. mijden	meed	gemeden
70. nemen	nam	genomen
71. nijgen	neeg	genegen
72. ontginnen	ontgon	ontgonnen
73. pluizen	ploos	geplozen
74. prijzen	prees	geprezen
75. raden	ried	geraden
76. rijden	reed	gereden
77. rijgen	reeg	geregen
78. rijten	reet	gereten
79. rijzen	rees	gerezen
80. roepen	riep	geroepen
81. ruiken	rook	geroken
82. schelden	schold	gescholden
83. schenden	schond	geschonden
84. schenken	schonk	geschonken
85. scheppen	schiep	geschapen
86. scheren	schoor	geschoren
87. schieten	schoot	geschoten
88. schijnen	scheen	geschinen
89. schrijden	schreed	geschreden
90. schrijven	schreef	geschreven
91. schrikken	schrok	geschrokken
92. schuilen	school	gescholen
93. schuiven	schoof	geschoven
94. slapen	sliep	geslapen
95. slijpen	sleept	geslepen
96. slijten	sleet	gesleten
97. slukken	slook	gesloken

<i>Onbepaalde Wijs.</i>	<i>Verleden Tijd.</i>	<i>Verleden Deelwoord.</i>
98. slinken	slouk	geslonken
99. sluipen	sloop	geslopen
100. sluiten	sloot	gesloten
101. smelten	smolt	gesmolten
102. smijten	smeet	gesmeten
103. snijden	sneed	gesneden
104. snuiten	snoot	gesnoten
105. snuiven	snoof	gesnoven
106. spijten	speet	gespeten
107. spinnen	spou	gesponnen
108. splijten	spleet	gespleten
109. spreken	sprak	gesproken
110. springen	sprong	gesprongen
111. spruiten	sproot	gesproten
112. spuiten	spoot	gespoten
113. spugen	spooog	gespogen
114. steken	stak	gestoken
115. stelen	stal	gestolen
116. sterven	stierf	gestorven
117. stijgen	steeg	gestegen
118. stijven	steef	gesteven
119. stinken	stonk	gestonken
120. stoten	stiet	gestoten
121. strijden	streed	gestreden
122. strijken	streek	gestreken
123. stuiven	stoof	gestoven
124. treden	trad	getreden
125. treffen	trof	getroffen
126. trekken	trok	getrokken
127. tijgen	toog	getogen
128. vallen	viel	gevallen
129. vangen	ving	gevangen
130. varen	voer	gevaren
131. vechten	vocht	gevochten
132. verdrieten	verdroot	verdrotten
133. verdwijnen	verdween	verdwenen
134. vergeten	vergat	vergeten
135. verliezen	verloor	verloren
136. verslinden	verslond	verslonden
137. verwerven	verwierf	verworven
138. verzinnen	verzoon	verzoonen
139. verzwelgen	verzwolg	verzwolgen
140. vinden	vond	gevonden
141. vlechten	vlocht	gevlochten
142. vlieden	vlood	gevloden
143. vliegen	vloog	gevloogen
144. vlieten	vloot	gevloeten
145. vreten	vrat	gevreten
146. vriezen	vroor	gevroren

<i>Onbepaalde Wijs.</i>	<i>Verleden Tijd.</i>	<i>Verleden Deelwoord.</i>
147. wassen	wies	gewassen
148. wegen	woog	gewogen
149. werpen	wierp	geworpen
150. werven	wierf	geworven
151. wijken	week	geweken
152. wijten	weet	geweten
153. wijzen	wees	gewezen
154. winden	wond	gewonden
155. winnen	won	gewonnen
156. worden	werd	geworden
157. wrijven	wreef	gewreven
158. wringen	wrong	gewrongen
159. zenden	zond	gezonden
160. zieden	zood	gezoden
161. zijgen	zeeg	gezegen
162. zingen	zong	gezongen
163. zinken	zonk	gezonken
164. zitten	zat	gezeten
165. zuigen	zoog	gezogen
166. zuipen	zoop	gezopen
167. zwelgen	zwolg	gezwolgen
168. zwellen	zwol	gezwollen
169. zwemmen	zwom	gezwommen
170. zweren	zwoer	gezworen (<i>een.eed doen</i>)
171. zweren	zwoor	gezworen (<i>etteren</i>)
172. zwerven	zwierf	gezworven
173. zwijgen	zweeg	gezwegen

32. Een werking kan van de persoon, die handelt, op een andere persoon of zaak overgaan, die de handeling ondergaat. Zulk een lijdende persoon of zaak wordt het **Lijdend Voorwerp** genoemd.

Werkwoorden, wier werking op een Lijdend Voorwerp overgaat, worden **Overgankelijke (Transitieve) Werkwoorden** genoemd; b.v., *het paard schopt de man*.

33. Werkwoorden, waarvan de handeling beperkt blijft tot de persoon, die werkt, en dus niet op een andere persoon overgaat, worden **Onovergankelijke (Intransitieve) Werkwoorden** genoemd; b.v., *het paard loopt op de renbaan*.

34. Werkwoorden, wier handeling terugkeert tot de werker, d.i. wier *Onderwerp* en *Lijdend Voorwerp* dezelfde personen zijn, worden **Terugwerkende** (*Refleksieve*) Werkwoorden genoemd; b.v. *de man kleeedde zich*.

Refleksieve Werkwoorden onderscheiden zich door de toevoeging van 't Voornaamwoord **zich** tot de vorm van hun Onbepaalde Wijs, en de Voornaamwoorden **mij, ons, u, zich, jou, jullie, je**, die zij achter hun persoonsvormen aannemen.

35. Vervoeging van 't Terugwerkende Werkwoord: **zich noemen**.

AANTONENDE WIJS.

AANVOEGENDE WIJS.

Onvolmaakt Tegenwoordige Tijd.

1. ik noem mij
2. gij noemt u
2. jij noemt jou
2. u noemt u
3. hij noemt zich

1. ik noeme mij
2. gij noemet u
2. jij noemet jou
2. u noeme u
3. hij noeme zich

1. wij noemen ons
2. gij noemt u
2. jullie noemen jullie (je)
3. zij noemen zich, enz.

1. wij noemen ons
2. gij noemet u
2. jullie noemen jullie (je)
3. zij noemen zich, enz.

36. Terugwerkende Werkwoorden worden in twee soorten onderscheiden:

1. die, welke altijd met 't Voornw. **zich** vervoegd worden; b.v. *zich schamen, zich verbeelden, zich vergissen*.
2. die, welke slechts nu en dan met 't Voornw. **zich** vervoegd worden; b.v. *zich kleden* (men kan ook *een ander kleden*); *zich verwonden* (men kan ook *een ander verwonden*).

De eerste soort noemt men **Noodwendig Terugwerkende Werkwoorden**.

De tweede soort noemt men **Toevallig Terugwerkende Werkwoorden**.

37. Bijna alle werkwoorden worden in de 1ste, 2de en 3de persoon Enkelvoud en Meervoud gebruikt. Er zijn echter enkele Werkwoorden, de werking waarvan men niet aan een bepaalde persoon kan toeschrijven, en die daarom alleen in de 3de persoon Enkelvoud gebruikt worden, met 't Voornw. **het** ter vervanging van de persoon, van wie de werking uitgaat. Zulke Werkwoorden zijn, b.v. : *het sneeuwt, het regent, het hagelt, het dauwt*; en de uitdrukkingen:—*het is koud, het wordt warm, het zal lang drukkend blijven, enz.*

Deze Werkwoorden, omdat zij de meeste van hun persoonsvormen missen, worden **Onpersoonlike Werkwoorden** genoemd.

Tot de **Onpersoonlike Werkwoorden** worden ook de uitdrukkingen gerekend, waarin een Onovergankelijk Werkw. in de Lijdende Vorm wordt gebruikt; b.v. *er wordt gesproken; er werd gedanst; er mag niet gerookt worden.*

38. Sommige Werkwoorden drukken een “*herhaling van de handeling*” uit. Ze worden daarom **Herhalingswerkwoorden** of **Frekwentatieven** genoemd.

Deze Werkwoorden zijn alle van andere Werkwoorden afgeleid, en eindigen op **elen** of **eren**; b.v. :

<i>bedelen</i>	is	gedurig	<i>bidden</i>
<i>bibberen</i>	„	„	<i>beven</i>
<i>druppelen</i>	„	„	<i>druipen</i>
<i>hakkelen</i>	„	„	<i>haken</i>
<i>huppelen</i>	„	„	<i>huppen</i>
<i>kabbelen</i>	„	„	<i>kappen</i>
<i>kibbelen</i>	„	„	<i>kijven</i>
<i>klapperen</i>	„	„	<i>klappen</i>
<i>stotteren</i>	„	„	<i>stoten</i>
<i>stribbelen</i>	„	„	<i>streven</i>
<i>wandelen</i>	„	„	<i>wenden</i>

OPMERKING: Niet alle Werkw. op *elen* en *eren* zijn Frekwentatieven; sommige zijn van Zelfstandige Naamwoorden gemaakt, die op **el** en **er** eindigen; b.v. *handelen* (van *handel*), *hameren* (van *hamer*).

39. Sommige Werkwoorden drukken uit, dat de persoon, die handelt, de oorzaak is, dat een andere persoon (het *Lijdend Voorwerp*) een werking verricht; b.v.: *ik drink mijn paard*, d.i. *ik ben de oorzaak, dat mijn paard drinkt*.

Deze Werkwoorden noemt men **Oorzakelijke Werkwoorden** of **Causatieven**.

Zij worden alle van andere Werkwoorden gemaakt door verandering van de *Wortelklinker*, b.v.:

<i>drenken</i> ,	laten <i>drinken</i>
<i>leggen</i> ,	laten <i>liggen</i>
<i>liciden</i> ,	doen <i>lijden</i> (gaan)
<i>vellen</i> ,	laten <i>vallen</i>
<i>voeren</i>	laten <i>varen</i>
<i>wekken</i> ,	laten <i>waken</i> (wakker zijn)
<i>wenden</i> ,	doen <i>winden</i> (draaien)
<i>zetten</i> ,	laten <i>zitten</i>
<i>zogen</i> ,	doen <i>zuigen</i>

40. Werkwoorden kunnen samengesteld worden met een ander woord, b.v. *huishouden*, *vrijlaten*, *weglopen*, *uitdenken*.

Dergelijke samenstellingen zijn **Scheidbaar** of **Onscheidbaar**.

Werkwoorden, die zich van het voorgevoegde woord scheiden, noemt men **Scheidbaar Samengestelde** Werkwoorden. Deze Werkwoorden scheiden zich van hun voorvoegsel de gehele vervoeging door, en nemen in het Verleden Deelwoord *ge* tussen 't voorvoegsel en hun stam; b.v. *huisgehouden*, *nagedaan*.

Werkwoorden, die zich niet scheiden van 't voorgevoegde woord, noemt men **Onscheidbaar Samengestelde** Werkwoorden. Deze Werkwoorden nemen in 't Verleden Deelwoord *ge* vóór hun voorvoegsel; b.v., *gezegevierd*, *geredetivist*, *geglimlacht*, *gedagvaard*.

Men lette op de volgende regels:

1. Werkw. samengesteld met Zelfstnw. zijn **Scheidbaar**;
b.v.: *huishouden* (*ik houd huis*); *leerlooiën* (*ik looide leer*); *vuurvatten* (*het heeft vuurgevat*).

2. Werkw. samengesteld met Bijvzw. zijn **Scheidbaar**; b.v., *vrijlaten* (*hij liet vrij*). Uitgezonderd hiervan zijn de Ww. samengesteld met **vol** zonder klemtoon; b.v.: *volbrèngen* (*ik volbrèng*).
3. Werkw. samengesteld met Bijw. en Voorz. (*partikels*) zijn **Scheidbaar**, wanneer de klemtoon op 't partikel valt, en **Onscheidbaar**, wanneer de klemtoon op 't Werkw. zelf valt; b.v.: *ondergåan* (*ik onderga de pijn*); *óndergaan* (*de zon gaat onder*).

Zijn zulke Ww. **Onscheidbaar**, zo nemen zij 't **ge** van 't Verleden Deelw. niet omdat 't niet vóór een partikel staan kan; b.v.: *ondergåan*; *voorspèld*; *overwònnen*.

De volgende Ww. hebben verschil van betekenis bij verschillende klemtoon:

doórdringen—de vijand is in het bos doorgedrongen.
doordringen—ik ben van de waarheid ervan doordrongen.

doórlopen—'t kind is de kamer doorgelopen.
doorlòpen—de boden hebben de stad in alle richtingen doorlopen.

doórsteken—ik heb de naald hier doorgestoken.
doorstèken—de soldaat werd met een lans doorstoken.
óndergaan—de maan is zoeven ondergegaan.
ondergåan—hij ondergaat zijn lot met kalmte.
ónderhouden—hij heeft zijn woede lang ondergehouden.
onderhòuden—de ouders worden door hun zoon onderhouden.

óverwegen—hij heeft de pakjes overgewogen.
overwègen—men heeft 't voorstel overwogen.
óverzien—de onderwijzer heeft de opstellen overgezien.
overzien—van hier kan men de gehele stad overzien.

voórkomen—er komen veel ongelukken voor.

voorkòmen—men had die ramp kunnen voorkomen

voórzeggen—'t kind had zijn zusje alles voorgezegd.

voorzèggen—de val van Jeruzalem was voorzègd.

Afgeleide Werkw. worden door middel van de Voorvoegsels *be, ge, er, ver, ont, her*, van bestaande Werkw. gevormd. Zulke Werkw. zijn altijd *onscheidbaar*, en nemen 't Voorvoegsel *ge* van 't Verleden Deelw. niet aan; b.v.:

ontvangen	ontving	ontvangen
vergaan	verging	vergaan
erlangen	erlangde	erlangd

Zie de OEFENINGEN achter 'in 't Boek.